KIRKE OG KULTUR

INNHOLD:

HEFTE 3 MARS 1932 39. AARG.

REDAKTØR: EIVIND BERGGRAV

Kirke og kultur utkommer med 1 hefte hver måned undtagen i juli og august. Abonnement kr. 10.00 pr. år, utlandet kr. 15.00. Kan bestilles på postanstalter, hos bokhandlerne og i ekspedisjonen, Rådhusgaten 30B. Eftertrykk av tidsskriftets artikler uten kildeangivelse er forbudt.

KIRKENS ANSVAR FOR DET IKKE ALLE SER

AV sogneprest LUDWIG SCHÜBELER.

Et av tidens slagord blandt kristne studenter lyder slik: Kristus aller kaos.

Ordet er ikke dårligt sagt. Det er født av tidens vé og gir uttrykk for virkelighetssans og optimisme, for realisme og idealisme på samme gang. Derfor er det også kristelig i beste forstand.

Kristus eller kaos!

Foreløbig peker verdenssituasjonen nærmest på det siste.

Internasjonalt står vi omtrent i den samme situasjon, som førte til verdenskrigen. Kortene sitter dels i andre hender, det er så godt som hele forandringen. Det er symptomatisk at Folkeforbundet efter 10—15 års virke må innstille bygningen av sitt palé. Likeså at nedrustningskonferansen åpner sine forhandlinger i samme øieblikk som Japan og Kina blaffer løs på hverandre. Som i 1914 er krutt-tønnen på plass, lunten i orden, — der trenges kun den lille gnisten, så smelder det.

Og gjør det virkelig det, da er sannsynligvis vår nuværende høit priste kultur og form for samliv menneskene imellem dømt for alltid.

Kaos!

Lignende står vi moralsk. Det er ikke ordkløveri, når der tales om en ny moral. Det er et fullbyrdet faktum at store deler av menneskeheten i de siste få år helt har opgitt gamle hevdvundne moralprinsipper og har lavet sig nye. Dels bygget på hvad man regner som en ny moralsk erkjennelse og vurdering, — dels bare satt ut i praksis, fordi det passer best for anledningen og for jeget.

Resultat: kaos!

Vi kunde flytte over på det økonomiske. «Sure as the Bank of England!» har vært et århundres slagord, som dekket over

en realitet. Men det er ikke lenge siden at Sir Montague Normann måtte ile hjem fra ferie, fordi banken ikke var så «sure» lenger. Og mens nasjonene sukker efter gull for å regulere sitt økonomiske liv, feier Frankrike det rolig inn under stadige rop på mere. Følgen viser sig i skiftende konjunkturer, sviktende beregningsgrunnlag, hemmet initiativ, bitter kamp om det lille som er, overproduksjon i forhold til kjøpeevne, overskudd av arbeidskraft, — kort sagt: kaos.

Dermed står vi midt oppe i den sociale verdenskrise som rokker samfundenes grunnvold og frister en til å spørre om det er øksen som ligger ved rotten av treet.

Nogen vil kanskje si at dette er fødselsveer og ikke dødskval. Alle som ser må dog være enig om at for øieblikket ligner det mest det siste.

Et nærliggende eksempel fra vårt eget erhvervsliv. Vi har idag ca. 62 000 arbeidsledige, hvorav på Oslo alene ca. 13 500. Til sammenligning kan anføres at da den siste storkonflikten var på det høieste, omfattet den ca. 85 000 mann. Videre at tallet på alle fagorganiserte i Norge ikke er mere enn 80 à 90 000. Det er således en meget stor prosent av landets arbeidssøkende, som er arbeidsledige. Hvilken fare dette er for vår nasjonaløkonomi er innlysende. Hvad det betyr for individene burde være like klart. Av de 62 000 regner man at 20 000 er ungdom under 25 år. Tyve tusen unge mennesker uten en chance, berøvet livets mest grunnleggende menneskerettighet: muligheten til å vise hvad evne og vilje formår!

Et annet eksempel. Vi har i Norge 770 kommuner. Av disse er nu omtrent 180 under administrasjon eller i akkordforhandlinger. Der er kommuner som ikke kan klare sine mest dagligdagse utgifter, hvis rekvisisjonssedler ikke innfries, hvor inntil en tredjedel av befolkningen er på forsorgsvesenet. Regnes hele landet er ca. hvert syvende menneske understøttet av det offentlige. Vår kommunegjeld beløper sig idag til ca. 450 millioner.

Denne misère i den kommunale økonomi er forsåvidt bare en avspeiling av statens. Likesom avbetalingssystemet har bragt utallige familier til å leve på kjøbmannskreditt, så synes vi nu som folk betraktet å befinne oss i det samme forhold. Vår statsgjeld beløper sig til drøie 1 milliard 565 millioner.

Det vil si at hvert barn som fødes, alt straks i fødselsøieblikket får sig presentert en gjeldsfordring på over kr. 557. Og utsiktene til å betale av på gjelden synes minimale. Eksperter på området sier at Norge er det kulturland, som p. t. har de dårligste muligheter til kapitaldannelse. Men kredittdannelse istedenfor kapitaldannelse, — det er kaos, hvad samfundssyn man så forfekter.

Denne kredittdannelse og kapitalmangel har selvfølgelig til sist sin rot i et misforhold mellem inntekt og utgift, mellem produksjon og forbruk. Vi har brukt mer enn vi egentlig har hatt råd til.

Nogen vil straks si at dette kommer av alle våre sociale foranstaltninger. De koster selvfølgelig meget, man får heller ikke på det felt noget for intet. Men det er en misforståelse om man slår sig til ro med det. Hele vårt lands forsorgsvesen, statens og kommunenes, koster oss noget over 50 millioner. Det er mange penger, men ikke meget, når det sammenlignes med vår årlige alkoholregning, som beløper sig til 164 millioner og med stigende tendens. Hertil kommer at forsorgspengene vesentlig må forutsettes å bli i landet, mens alkoholpengene går ut av det og forverrer vår økonomi overfor utlandet. Tross forbudet steg vårt alkoholforbruk 5 pct. i tiden fra 1906 til 1926, mens det samtidig sank i Sverige med 33 pct. og i Danmark med 65 pct. Efter forbudets ophevelse har vårt forbruk steget voldsomt.

Til videre sammenligning om vårt forbruk kan nevnes, at videnskap og kunst koster landet drøie 5 millioner, kirken drøie 12 millioner (hvorav direkte på statsbudgettet bare ca. 600 000, eller 0,15 pct. av skatteinntekten), militærvesenet drøie 39 millioner, skolevesenet næsten 45 millioner, og — tobakk omtrent 70 millioner.

Det vil — selv om de sociale foranstaltningers konto er stor og vanskelig å vinne oversikt over — ikke kunne sies at det er de som tapper oss for pengene og forverrer vår kreditt overfor utlandet.

Allikevel har disse foranstaltninger ingenlunde formådd å løse de problemer som har skapt dem. Forsorgsvesenet har således slett ikke borteliminert fattigdommens redsler. Ennu fryser folk ihjel, f. eks. i Oslo. Ennu vrimler det av under-

vektige, underernærte barn. Ennu er det store skarer som intet hjem, intet losji har midt på svarte vinteren. Flisehauger og teglverker taler sitt tydelige sprog herom.

Et tiltalende billede av forholdene er dette ikke. Men sant er det. Og nøkternt.

Vakrere blir det heller ikke, når man må erkjenne at medaljens revers også hos oss efter fattig leilighet forteller om overflod, luksus, vellevnet, ødselhet. Der er folk i Norge som svært gjerne byttet kår med både schäfere og pekingesere. Og ennu er bankkontoen en gjengs verdimåler på menneskeverd. Ennu hilser man hatten istedenfor hodet. Ennu regner man gullet som høieste gode.

Det er sørgelig, men sant.

Har kirken noget ansvar for dette?

Rent prinsipielt må det da straks erkjennes at kirkens egentlige opgave og eksistensberettigelse er den å formidle Guds frelsesplaner. Den skal bringe Guds frelsestilbud og individene i kontakt med hverandre. Ut fra dette hevdes det av mange at kirkens opgave og ansvar for samfundsliv og samfundsforhold er sterk begrenset. Den har sin opgave for himlen og ikke for jorden. Den skal hjelpe folk til å dø.

Følger vi imidlertid med i Vår Herre Jesu Kristi forkynnelse, må det snart bli klart at det er en misforståelse og ensidighet. Vi kan f. eks. bare stanse ved ord som disse: «I er jordens salt, I er verdens lyst.» «I skal være fullkommen, likesom eders Far i himlen er fullkommen». Lær dem å holde alt det jeg har befalt eder.» «Hvad I vil at andre skal gjøre mot eder, det skal også I gjøre mot dem.»

Han kom for å gi sitt liv til løsepenger og knytte den brutte forbindelse med Gud. Men Han kom også for å hjelpe menneskene til å få alt på rett plass i dette liv: «ikke ut av verden, — i verden, men ikke av verden.»

Kristendommen ophører å være kristendom i samme øieblikk som den ophører med å gå inn under Kristi etik. Det er nettop den som tvinger oss til å orientere oss overfor «verden», til å se ansvaret for forholdene og opgavene i omgivelsene. Svikter kirken her, da er lyset slukket og saltet har mistet sin kraft.

Kirken er til moder kåret, — og man skal tale vakkert om

sine foreldre. Men vi må allikevel erkjenne at kirken ikke er skuddfri i denne sak. Og her går nok fedrenes ondskap igjen på barna i flere enn tredje og fjerde ledd. Det kan være nok å nevne historiens beretninger om kirkens altfor intime entente cordiale med pengemakten, dens ofte sørgelige mangel på Gudsfrykt med nøisomhet, dens forglemmelse av Frelserens ord, når det gjaldt å gripe til sverd, dens svikt i kamp mot alkoholmisbruk.

Der er selvfølgelig undskyldende momenter, men det skal erkjennes at de konsekvenser kristendommen skaper for hverdagslivet ofte har vært litet forstått og meget forsømt.

Kirken er ikke uten ansvar for de forhold, vi befinner oss i idag.

Men hvad er så dens ansvar *under de rådende forhold?* Hvad krever kristendommen av oss i dagens situasjon?

Det kan ikke sies bedre enn som det er sagt av Mesteren: I skal være jordens salt.

Saltets virkning er velkjent. Det bevarer det sunde og forebygger det usunde. På disse to linjer har kirken å finne sin sociale opgave. Det vil uvegerlig bringe den i kampstilling til samtiden, fordi det vil tvinge den til angrep. Saltet svir som bekjent i selv det minste sår. Hvor sårflaten er større svir det mer. Der er mangt et samfundssår som venter på svie av kirkens angrep idag. Hvor er f. eks. kirkens samlende, avklarede program for en aksjon mot alkoholmisbruket? Her er bare dager siden en sogneprest var ute i dagspressen med et svare opus til fordel for billigere brennevin. Hvor kan man få vite kirkens egentlige stilling til militærvesenet? Presteforeningens avstemning om spørsmålet må befryktes å være symptomatisk. Hvor er kirkens avbalanserte og veloverveiede sociale program? Hvor er dens opfatning av hvad der er rett og rettferdig, socialt sett. Vi ber ikke om nogen codex, men vi ber om litt klarhet.

Når kirken står så svakt som den gjør idag, er grunnen kanskje vesentlig å søke just i dens egen indre uklarhet overfor de mest elementære spørsmål fra hverdagslivet. Ikke først og fremst derfor, men fordi vi ellers svikter vårt kald, er det vår plikt å gjøre saken bedre.

Skal vi komme nogen vei her, må vi erkjenne problemene

som problemer. Vi må lære å kjenne folks måte å se og tenke på. Må kunne se livet fra deres plass. De er knapt forpliktet til å tro eller høre på oss, om vi ikke gjør det.

Først fra den plassen vil vi også kunne kjenne deres nød. At det så er kirkens opgave å lindre denne nød er så selvfølgelig, at det kun behøver å nevnes. Men kirken er ikke bare et sanitetskorps, som kommer på skueplassen, når slaget er endt, setter plasterlapper på de sårede og begraver de døde. Det er vel og vakkert, men kirken er ikke ferdig med sin opgave, når den har vist barmhjertighet mot mannen som gikk op fra Jerusalem til Jeriko og falt blandt røvere. Kirken må gjøre jakt på røverne, eller så kniper de den næste veifarende mann. Kirken skal ikke bare læge sårene, den skal hindre at der blir slått. Den skal forebygge samfundsondene. Den skal rense luften og skape et miljø som gir individet den store chance. Den skal fordømme synden, men den skal også gjøre det litt mindre lett å synde.

Hvordan?

Ved ord og ved handling!

Ved en forkynnelse, som gjør Kristus levende og evigheten virkelig. Som aldri kommer lenger fra centrum enn som slagskyggen av Kristi kors rekker. Som viser menneskene den av Gud lagte vei til barnekår hos Ham. Som utvetydig sier fra at porten er trang og veien er smal. Som stiller individet der hvor Jesus satte det, da Han sa til Nikodemus: «du må bli født pány» og til disiplene: «uten at I omvender eder, — kommer I ingenlunde inn i Himlenes rike.» Som stiller kravet ikke bare for å komme inn, men også for vedblivende å få være i riket. Kravet på uavhengighet overfor det som hører verden og tiden til. Kravet på en kjærlighet, som når til fiendene og som går den annen mil med dem. Kravet på en rettferdighet som overgår de skriftlærdes og fariseernes, som henter sitt direktiv fra Gud, Han som er levendegjørelsen av den absolutte og fra all egenkjærlighet befridde rettferdighets prinsipp.

Kirken har ansvar for at dette blir sagt, og sagt slik at det blir forstått. Derfor må kirkens forkynnelse i beste forstand være aktuell. Den må ha som sitt bestemte mål å frelse mennesker, deres sjel og deres liv.

Ansvaret strekker sig imidlertid videre. Det ord som tales,

det må også leves. Evangeliets gave og opgave må ikke bare forkynnes, de må demonstreres. Det er mulig at det tiden særlig hungrer efter nu er *den* form for forkynnelse. Der ropes på handling. Vis mig din tro av dine gjerninger.

Fører dette over i den aktive politikk?

Det er godt mulig, — enhver være fullt forvisset i sin egen samvittighet! Men om det gjør det, da neppe med særlig iver innenfor rammen av de nu eksisterende partier.

I ethvert fall fører det til aktivitet. Og her må det hilses med stor glede at den kirkelige aksjon til effektiv avhjelp av arbeidsledighet — «Ungdomshjelpen» — er kommet i gang og er møtt med slik forståelse og interesse som skjedd er. Gjennem sine funksjoner, frivillige og institusjonsmessige har kirken her grepet aktivt inn på den positivt forebyggende linje.

Den er blitt å finne på en front hvor den sårt har vært savnet.

Den er begynt å se sitt ansvar for det ikke alle ser.

Ludwig Schübeler.

MARXISTISK LIVSANSKUELSE OG KRISTUSTRO

Av pastor Odd Godal.

Det hender undertiden at 2 åndsstrømninger så lenge presser på en fra begge kanter at man til slutt tvinges til ikke å la sig drive med av den ene eller annen eller begge to, men istedenfor gripe sig fast og søke å trenge dypere inn i disse strømninger for å se hvad de gjemmer i sitt skjød. Noget av dette forhold har vi når det gjelder marxisme og kristendom. Det foregår nemlig for tiden i store deler av vårt folk en *brytning* mellem disse 2 åndsstrømninger. Marxismen brer sig gjennem arbeiderbevegelsen og kristendommen er gammel arv, tradisjon som holdes i live ved kirke og sekter. Når jeg her nevner arbeiderbevegelsen, så tenker jeg ikke på den som et politisk parti alene, men som en hel klasses politiske og moralske reisning. Den har sin historie, sin tradisjon, og den ser mot og er på veie mot fremtiden. Men nettop fordi den betyr en hel klasses på en måte moralske og tildels intellektuelle reisning, blir vi stillet overfor et særlig problem, nemlig dette at bevegelsen har slukt arbeideren i den grad at den også preger og danner hans livsanskuelse. Hele denne bevegelse er preget av en bestemt virkelighetsopfatning, eller som det heter, et syn på livet, som dikterer arbeidernes samfundsholdning i øieblikket, og som gir dem fremtidssyner. Livsanskuelsen kretser nemlig eller springer over mellem disse to poler: *virkeligheten* og *fremtiden*. Midt imellem står mennesket, og dets holdning blir bestemt av disse to poler. Dets syn på livet, på virkeligheten, betinger dets holdning og bestemmer hvad det ser frem mot. Samtidig som det, det ser frem mot, det formål som man har, er med om å bestemme ens virkelighetsopfatning. Det er altså en *vekselvirkning* mellem de to poler i livsanskuelsen: virkelighetsopfatningen og fremtidsmålet.

Men da en livsanskuelse slik vil diktere over ens handlinger og prege ens aktuelle holdning, eier den også et moment av *tro*.

Man må tro på det som man ser hen imot. Når jeg har satt marxistisk *livsanskuelse* og kristen*tro* op mot hinannen og ikke kristen livsanskuelse, så er det av den grunn, at i det marxistiske syn spiller *erkjennelsen* av virkeligheten den avgjørende rolle, iallfall vil den det, mens i kristendommens syn er det *troen* som er det konstitutive; derfor skal man heller tale om Kristustro istedenfor kristelig livsanskuelse.

At arbeiderbevegelsen tildels allerede *er* preget av og gjerne vil kanonisere en bestemt livsanskuelse, er noget som skjer både bevisst og ubevisst. Et uttrykk for begge disse to ting er Max Adlers lille bok: «Marxismus als proletarische Lebenslehre». Og i sin bok: «Neue Menschen, Gedanken über sozialistische Erziehung» behandles selve spørsmålet om en opdragelse til kommunisme. Nu tok allerede Marx selv sikte på dette sammen med Engels. For såvidt vilde det være mer korrekt å behandle Marx's livsanskuelse. Men det har større interesse å ta stilling til det livssyn som idag er iferd med å prege arbeiderbevegelsen. Det forverrer opgaven, idet marxismen rummer en vid skala av nyanser. Men tross alle disse forskjellige nyanser er det allikevel visse intensjoner og karakteristika som er felles og så utpregede at man med full rett kan tale om en marxistisk livsanskuelse. Ut fra min definisjon av livsanskuelse er det klart at jeg ikke kommer *direkte* til å behandle marxistiske samfundsteorier i engere forstand eller arbeiderbevegelsens partipolitiske stilling idag. Det kan ikke settes op som motsetning til Kristustroen, men det måtte settes op mot en borgerlig partipolitikk, men samtidig kommer vi indirekte til stadig å berøre disse ting, idet nemlig livsanskuelse og praktiske samfundsopgaver går *i ett* for marxisten. En verdensfjern, åndelig filosofi er gjenstand for deres forakt, som Marx selv sier: «Filosofene har fortolket verden på forskjellig vis, men det som det kommer an på, er *forandre* den», eller med Engels: «Det kommer ikke an på å tenke ut sammenhenger i hodet, men å opdage dem i de faktiske forhold». Hele deres livsanskuelse vil være *«eine Entdeckung der Tatsache»*. Og hermed er vi kommet over til behandlingen av den ene pol i deres livsanskuelse: *virkelighetsopfatningen.*

Marxistene legger selv megen vekt på at deres livssyn ikke er hjernespinn, men en *videnskapelig* klarleggelse av selve virkeligheten. Engels søker da også i sin bok: «Fra utopi til

videnskap» å vise hvorledes i marxismen sosialismen er gått over fra drøm, fra utopia til å bli videnskap. Og Marx's hovedverk: «Das Kapital» er et eneste storstilet forsøk på å gi en videnskapelig analyse av den økonomiske samfundsutvikling.

Men la oss se nærmere på denne marxistiske Entdeckung der Tatsache, dens opdagelse av virkeligheten. Skal man videnskapelig undersøke et fenomen, må man først opdage fenomenet, vite hvad det er som skal forklares, slik også når det gjelder å forstå noget av virkeligheten. Med andre ord, *man må gå ut fra den virkelighet som man vil forklare.* Hvilken virkelighet var det da som Marx opdaget og gikk ut fra og vilde forklare ved sine teorier. Man vil da først møte dette svar, at det er det økonomiske samfundsliv i det hele som er plattformen for hans undersøkelse, men det er galt. Heller ikke er det kapitalismen som er den virkelighet han egentlig går ut fra. Men det er det samfund som har frembragt dette fenomen at en hel klasse mennesker må gjøre tjeneste for samfundet, men ikke har nogen som helst makt innen det, Marx vil undersøke. *Den virkelighet som Marx går ut fra, er proletariatets virkelighet.* (Sven Helander: Marx och Hegel). Han opdaget dette syke samfundsfenomen, og han gikk i gang med sitt årelange arbeide for å forklare hvorledes dette kunde gå til at en hel klasse kunde bli satt utenfor samfundet uten direkte korporlig undertrykkelse men likesom *av sig selv.* Han vilde finne de lover i samfundsprosessen som førte til noget slikt. Dette må vi ha klart for oss, uten proletariatets virkelighet var hele Marx's samfundsspekulasjon uteblitt. Det er utgangspunktet for hans arbeide på å opdage virkeligheten og derved komme til å prege en bestemt livsanskuelse.

Men skal man kunne erkjenne noget av virkeligheten, må man ha en bestemt *metode,* all videnskap er metodebestemt. Og her bygger Marx på filosofen Hegel og hans dialektiske metode, som går ut på dette at verden ikke må opfattes som ferdige ting, men som et kompleks av prosesser. Intet er konstant. Vi vil ikke forstå stort av virkeligheten, dersom vi ser på de enkelte ting *isolert* uten å sette dem i relasjon til hinannen, uten å opfatte dem som *prosesser.* Tar vi f. eks. en bestemt statsidé som kongeriket Norge, så vil man ikke forstå stort av den idé, om man gir sig til å studere grunnloven av 1814 uten at

man også setter den i forhold til andre omstendigheter i 1814. Med andre ord setter den inn i hele samfundsprosessen. Men nu kommer en prinsipiell forskjell mellem Hegel og Marx, idet nemlig for Hegel var det primære og grunnleggende i hele denne dialektiske prosess idéen eller fornuften. Det var en emanasjon av selve fornuften den absolutte idé. Og idet menneskene selv tenkte denne evige prosess fra tese til antitese og syntese, tenkte de selve verdensfornuften, hadde de grepet og blitt delaktige i den absolutte idé og fortått livets indre hemmelighet. Marx snur op ned på dette og sier at det som eksisterer som det primære er materien og idéen (eller tenkningen), er bare materien oversatt i den menneskelige hjerne (Das Kapital). Alle våre begreper er avbilleder av virkeligheten fremskapt av samfundsprosessen selv. Når vi altså synes noget er godt, sant, rettferdig, så er ikke dette noget som vi henter frem av vårt indre gode forråd, men et bestemt trin i samfundsutviklingen har gitt oss den innstilling at vi synes at noget bestemt er godt og rettferdig.

Hvad er det så som er drivkreftene i samfundsprosessen? Her kommer vi inn på hvorledes den marxistiske livsanskuelse er *materialistisk.* Hvad vil det si? Det er jo et rent slagord, og megen misforståelse har gjort sig gjeldende. Man har villet ha det til at marxismen er kompakt fysisk-kjemisk materialisme, at vi drastisk uttrykt er hvad vi spiser, at det på den måte er materien som bestemmer alt. Men dette er en komplett misforståelse. Skal vi få tak i marxismens materialisme, må vi også der ha i tankene at det er proletariatets virkelighet som Marx går ut fra. Og spørsmålet blir: hvad slags omstendigheter er det som har frembragt dette at slikt har kunnet foregå i rettferdighetens navn? Hvorav kommer vår opfatning av hvad der er rettferdig? (Kautsky sier da også: Det er ubetinget nødvendig å stå på proletariatets standpunkt, altså være socialist, for å opdage denne materialistiske historieopfatning.). Det er ikke rent fysisk-kjemiske materielle årsaker som ligger til grunn for proletariatfenomenet, men det er resultatet av hele det økonomiske livs *struktur* som et *fellesliv.* Det er tendenser, lover i selve livet som samfundsliv, som preger og bestemmer kulturlivet i sin helhet. Menneskene er ikke selvstendige individer. Men for å leve og utvikle sig, må de tre i bestemte forhold til hinannen, eller rettere de står allerede

i en slik forbindelse med hinannen. Det må til for å skape de levnetsmidler som behøves, for overhodet å leve. Med andre ord, *vi lever i og preges av bestemte produksjonsforhold.* Men disse forhold er igjen undratt menneskenes vilje. Alle våre foranstaltninger av juridisk og politisk art er noget som de økonomiske produksjonsforhold med nødvendighet fremtvinger. Det er «Überbau», overbygning over samfunsprosessen.

Men videre er det så hele dette økonomiske produksjonslivs struktur som bestemmer hvorledes de *enkelte* mennesker skal få det. Et system som det kapitalistiske, hvor eiendommen har tendens til å bli ophopet på få hender, vil nødvendigvis føre med sig at mange mennesker vil bli undertrykt på en eller annen måte. Følgelig må det økonomiske livs historie også bli historien om *klassekamp.* (Merk også her hvorledes proletariatfenomenet er utgangspunktet.). Den ene klasse reises mot den annen, ikke fordi de på hver sin side er onde og søker å utbytte hinannen, men fordi systemet må fremskape slike motsetninger, inntil det så ender med en krise, og systemet blir forandret slik at det bedre gir plass for et menneskeverdig liv. Denne klassekampteori er allerede av flere forkastet, og Mac Donald sier at det er absurd forenkling å tale om to klasser i det moderne samfund. Et vidnesbyrd om at Marx's utgangspunkt: proletariatets virkelighet, allerede er noget forskjøvet.

Men dette fører oss videre innover i de marxistiske tanker om hvorledes historien beveger sig fremover, hvilke drivkrefter det er som innerst gjør sig gjeldende. Herpå svarer Marx: «Menneskene lager selv sin historie, men de lager den ikke ut fra fritt valgte, men umiddelbart forefundne overleverte omstendigheter». Menneskene blir født inn i et bestemt historisk og samfundsartet miljø, og alt hvad de gjør, alt hvad de tilstreber og lenges mot, er bestemt av de forhold som de er født inn i. Han tenker da på det sociale miljø i *aller videste* betydning, som hele verdenshusholdningen. Han sier videre: «De sociale forhold er nøie knyttet sammen med produksjonskreftene. Med erhvervelsen av nye produksjonskrefter forandrer menneskene sin produksjonsmåte og med forbedringen av produksjonsmåten forandrer de alle de sociale forhold i det hele.»

Det er altså samfundslivets *struktur* som bestemmer historien. Dette avspeiler sig så hos menneskene i bestemte følelser, rettsopfatninger, viljesavgjørelser, religiøse forestillinger,

overhodet alt som går under navn av åndelige verdier. Det forholder sig ikke omvendt, at vi danner vårt samfund ut fra en bestemt åndelig innstilling; men dette siste er en gjenspeiling av samfundsforholdene i videre betydning. Derfor nytter det ikke å stole på og bygge på folks moralopfatning og nestekjærlighet. Det er utopi. Man må forandre selve samfundsstrukturen. Man spør nemlig om hvorfor menneskene har disse bestemte moralopfatninger, religiøse forestillinger o. s. v. Forklaringen ligger i dette at det er *spenningsforhold* (selbstwidersprechen) i selve samfundslivet, som gjør at menneskene likesom projiserer ut i idéverdenen verdier som skal erstatte mangler som de lider under i det samfund som de lever i. Man taler om «eine religiøse *Selbstentfremdung*», om en fordobling av verden i en religiøs og en virkelig verden. Dette skjer av *sig selv* på grunn av indre strid og selvmotsigelse i selve det jordiske livsgrunnlag.

Det som da må skje, er at man klart erkjenner disse *motsetninger* og borteliminerer dem; da vil religionen falle bort av sig selv. Dette er også professor Edv. Bulls standpunkt i hans noget overfladiske brosjyre om «Religion og kommunisme». Man skal ikke bekjempe religionen direkte, men den vil falle bort av sig selv når samfundsforholdene blir anderledes. Et intetsigende kompromisstandpunkt har arbeiderpartiet inntatt i og med at det taler om religionen som en *privatsak*. Jeg bedømmer det her ut fra deres eget tankesystem. Når religionen er en slik ideologisk overbygning over samfundslivet, en slags utløsning av indre spenningsforhold der, da er det iallfall klart at hvad man enn sier om religionen, så er den iallfall ikke en privatsak, men i høieste grad en samfundssak, rotfestet som den efter deres egen mening er i selve samfundslivet, og kan kun falle bort hvis de indre motsetninger i dette bortfaller. Det mener de skal skje. Jeg tror at religionen i følge deres eget tankesystem er ganske godt forankret!

Jeg har her gitt et kort og ufullstendig resymé av marxismens virkelighetsopdagelse (Entdeckung der Tatsache). Man kunde jo også gå nærmere inn på de økonomiske samfundslover som Marx mener å ha funnet, men det er sosialøkonomenes sak å gjøre det.

Vi må være klar over at denne virkelighetserkjennelse vil være en *videnskapelig* erkjennelse. Man legger selv megen vekt

på det. Det gir dem en viss *trygghetsfølelse.* Som Max Adler sier: «For oss er det sociale ideal ikke lenger drøm, heller ikke blott tro; men en nødvendighet av den utviklingstendens som allerede finnes i samfundet, det er *viden* om samfundet og motsetningen i dets utvikling.» Men han må riktignok forandre selve videnskapsbegrepet for å få dette til. Han forlater nemlig dette, at det som er videnskapelig skal kunne erkjennes av alle som et objektivt faktum. Socialismens videnskapelige holdbarhet kan efter Adlers mening kun erkjennes av den som er gått med i socialismens kamp. Men da er man jo glidd ut på et iallfall videnskapelig skråplan.

Men den mener altså selv å være videnskapelig. Den mener om sig selv at den ikke er en fortolkning av forholdene, men en nøktern rasjonal erkjennelse. Utgangspunktet var proletariatets virkelighet. Denne virkelighet er blitt forklart ved hjelp av den dialektiske metode. Men som videnskapelig erkjennelse blir den eo ipso *relativ.* Engels sier: «Går man ved undersøkelsen alltid ut fra dette synspunkt (det dialektisk videnskapelige), så ophører en gang for alle fordringen på evig-gyldige løsninger og stedsevarende sannheter. Man er sig alltid den nødvendige innskrenkning av all vunnen erkjennelse bevisst (?!), dens betingethet av de forhold hvorunder den blev vunnet.» Deres virkelighetserkjennelse er altså historisk betinget. I det øieblikk proletariatets virkelighet ikke lenger er der, vil deres virkelighetsopfatning være antikvert ɔ: i følge samfundsprosessen som de mener pågår, vil nye situasjoner opstå, nye lover som vil skape nye problemer, som man før ikke kunde tenke eller drømme om, da det er en helt ny virkelighet som dukker op. For Hegel er det eine List der Vernunft som leder historiens gang. Man kunde for Marx's vedkommende si at det er «eine List der Unvernunft» (S. Helander). Ens arbeide som synes fornuftig ut, kan nemlig føre til annet resultat enn det tilsiktede i følge dette at en ny situasjon skaper nye problemer, ny krise. Følgelig må marxisten stadig revidere sine opfatninger, og virkelighetserkjennelsen som danner den ene grunnpol i livsanskuelsen, blir ikke konstant, sikker; men ustabil, relativ, som all videnskapelig erkjennelse er det. Men vi må huske at det er hele personlighetslivet som leter efter et forankringspunkt.

Men dertil kommer at dette å forstå virkeligheten som en

utvikling i det hele, er en, om ikke tvilsom, så iallfal mangelfull måte å gripe virkeligheten på. Men vi har sikkert merket hvorledes utviklingstanken spiller sterkt med i marxismens syn. Det er en arv fra Hegel med hans tale om verdensprosessen. Og i en brevveksling med Engels uttaler Marx (19. desember 1860) om Darwin: Natural Selection: «Skjønt grovt engelsk utarbeidet inneholder denne bok det naturhistoriske grunnlag for vår teori.» Men hvad sier man når man taler om virkeligheten som en utvikling? Man kjeder sammen og ordner de forskjellige ledd, men *forklarer* ikke stort. Et eksempel: Mennesket stammer fra apen. Hvad er forklart ved det? Jo, at mennesket har visse fellestrekk med apen (benbygning) etc.). Men det som gjør mennesket til mennesket er jo nettop det hvori det *adskiller* sig fra apen. Men dette er jo slett ikke forklart ved å tale om en utvikling (dr. H. Ording: Entvicklung und Teleologi). Denne hjelpeløshet ved utviklingstanken til å gripe virkeligheten med kommer da sterkt frem hos de marxistiske forfattere.

Utviklingstanken nøder dem til å tale om at historien går sin lovmessige gang *av sig selv*. M. Adler: «Dette mål (socialismen) vokser med nødvendighet frem av sig selv ut av det kapitalistiske økonomisystem.» Kapitalismen er dødsdømt. Den dreper sig selv i følge de lover som er virksomme i den. Men når man så skal gå til arbeiderne, kan man ikke nyttiggjøre sig denne virkelighetsopdagelse og si: Ta det med ro. Det kommer av sig selv; men man maner til det motsatte: Proletarer i alle land forener eder. Man er altså nødt til å ta nogen reservasjoner når det gjelder denne virklighetsopdagelse. Den har ikke full reell betydning slik som livsanskuelsen må ha for å kunne bygge på den. Dette samme treffer vi på hos Edv. Bull, M. Adler og fl. Bull taler om at det socialistiske samfund er for oss ikke *bare* et nødvendig produkt av samfundsutviklingen, men også et mål som vi streber mot. Og han sier videre, at først når utviklingen har nådd et visst trin må oplysningen settes inn. Utviklingstanken er altså en hemsko i deres livsanskuelse. Og en virkelighetserkjennelse som må vente på virkeligheten før den kan få reell betydning er jo noget temmelig mystisk noget! Ikke underlig at socialisten Sombart bryter ut: «Det var en trøstesløs rolle som den videnskapelige socialisme gav proletariatet,» nemlig å vente på utviklingen.

Dertil kommer en ting til. Enhver videnskapelig metode har noget *besnærende* ved sig. Materialismen slik som vi finner den i marxismen, vil lete frem til de samfundsøkonomiske årsaker til vårt kulturliv. Men da er man på forhånd bundet, idet nemlig man kun vil se på disse årsaker og ikke regne med andre. Og man vil visselig finne dem. Men resultatet er kan vi si på en måte gitt på forhånd. Dette er gamle ting. Nylig fant jeg det samme under lesning av Augustin: «Å vite hvad du skal søke er allerede en del av å finne.» Slik må videnskapen være. Derfor må videnskapsmannen ha fantasi og intuisjon for å kunne søke på de riktige steder ɔ: benytte den rette metode. Men man må også regne med andre metoder, og kommer først til en fyldestgjørende forklaring i og med at man bruker flere metoder.

Det vil av den foregående fremstilling fremgå at den ene pol i den marxistiske livsanskuelse, den pol som består i en opdagelse av virkeligheten, er svak, noget som de selv innrømmer i og med at de taler om at den er relativ og stadig må revideres. Men hvorledes klarer man så allikevel å anvende denne virkelighetserkjennelse og flette den inn i den annen pol i livsanskuelsen, den som omfatter hvad der *nu* skal gjøres og hvad man skal strebe mot? På en måte lykkes det ikke. Dette «av sig selv» blir stående uformidlet; men man makter det allikevel, nemlig ved å gripe til det man kunde kalle *en slags samfundsmystikk og tro*, hvorved den virkelig kommer til å gi en eiendommelig og sterk virkelighetsfølelse i motsetning til enhver blåøiet idealistisk livsanskuelse.

Marx kritiserer nemlig sterkt Feuerbach's materialisme fordi den blir kun som «eine Anschauung» d. v. s. at man selv står utenfor utviklingen og kun iakttar den. Man må isteden opfatte den *praktisk* d. v. s. gli inn i den, føle sig som ledd i den og bevise dens riktighet nettop derved at man selv går inn for å fullbyrde denne utvikling. Mener man derfor at utviklingen med nødvendighet fører til et socialistisk samfund, så må man selv gå med i den og virkeliggjøre den. Men dette å føle sig ett med utviklingen er jo ingen videnskapelig erkjennelse, men mystikk, i likhet med dette å føle sig som ledd i guddommen i religionen. Man apoteoserer (guddommeliggjør) da sin egen videnskapelige erkjennelse, bøier sig selv inn under den, lar sig binde av den og utelukker alle andre fortolkninger av virkelig-

heten. Man har faktisk guddommeliggjort sin egen videnskapelige hypotese, sitt prinsipp. Man føler sig selv som ledd i den utvikling man selv har tegnet op. Men da er man kommet hinsides videnskap og over i en slags mystikk. Marx kaller dette for å opfatte utviklingen rasjonalt, praktisk. Og Adler taler om at i socialismen kan man gripe det sociale ideal som en del av selve den sociale lovmessighet. Men et ideal som er lenkebundet av en lovmessighet er som en vingeskutt fugl, hvis da ikke selve lovmessigheten her er gått over til noget som ingen reel betydning har, et begrep man fletter inn for å gi det en videnskapelig ramme.

Men ordet mystikk forekommer sig å være en bedre betegnelse for dette forhold.

Vi forstår da at det er ikke helt riktig når prof. Bull taler om at socialismen ikke *bare* er et nødvendig resultat av utviklingen, men også et mål som man streber mot. Opfatter man denne virkelighetens utvikling mystisk, blir den helt og holdent et resultat av de enkeltes kamp, samtidig som den blir helt og holdent et resultat av utviklingen, fordi dette i mystikken går i ett, nettop deri består det vi kaller mystikk. Dette samme finner vi også hos Engels: «Menneskene lager selv sin historie, hvorledes den enn faller ut, idet enhver forfølger sine egne bevisste mål, og resultatet av alle disse viljer som virker i forskjellig retning og deres forskjellige innvirkning på omverdenen *er* nettop historien.» Men samtidig med at utviklingen består i menneskenes handlinger og planmessige arbeide er den noget som foregår som en absolutt lovmessighet. Som Marx sier: «Menneskene er både skuespillere og forfattere av sin egen historie.» På den ene side skriver menneskene selv historien og fremfører den; men på den annen side er alt dette noget lovmessig som går *av sig selv.* Denne veldige antitese søker de å sluke, og de klarer det på en måte, nemlig ved den ovennevnte mystikk eller apoteose.

Men allerede nu legger vi merke til hvorledes det er blitt *livsfilosofi* og ikke videnskap. Noget som må skje, dersom man vil danne sig en livsanskuelse, da videnskapen ikke strekker til. *Det* er altså i og for sig ikke galt; men det er galt å kalle dette marxistiske livssyn for videnskapelig. Det er det nemlig ikke, og det er prinsipielt sett inkonsekvent å tale om en videnskapelig livsanskuelse overhode. Det vil alltid føre med sig en slik apoteose av ens videnskapelige erkjennelse og prinsipp.

Det annet som marxismen omspenner utviklingstanken med er *tro*, og dermed er vi kommet over til den *annen pol* i livsanskuelsen, nemlig dette at den gir en noget å se frem mot, et mål som dikterer handlingen idag. Vi har allerede før påpekt at den marxistiske livsanskuelse er i høi grad aktiv og praktisk. Den er ikke fatalistisk i betydningen kvietistisk, som man kanskje kunde vente i følge dens bundne utviklingssyn. Det kommer av at man uten videre gir utviklingen fortegnet plus. (S. Helander). Man tror det går mot bedre tider, derfor gjelder det om å påskynde utviklingen at det neste trin, det socialistiske kan inntre. Spør man derfor hvad det er som er den praktiske opgave idag, så er det å skape et socialistisk samfund. Det skal skje ved oplysning om hvorledes nye forhold skaper nye og bedre mennesker. I dette nyttiggjør de sig hele Marx's socialøkonomiske analyse. Ut fra den blir det klart at det nytter ikke å løfte enkeltvis. Her må massen til *samtidig som den enkelte først kommer til sin rett, får sin virkelige selvutfoldelse i og med at alle får det.* Dette er socialismens egentlige program.

Men når det gjelder kampen mot dette mål, gir man det også en annen motivering. Adler taler om at klassekamp er en kamp om retten, om *moralens* og *fornuftens* seier. Og vi møter jo også i den daglige agitasjon at kampen gjelder urettferdigheten (som jeg nevnte i innledningen en moralsk reisning). De regner altså da med at det virkelig er noget som heter rettferdig, godt og sant, og skyter sig inn under disse etiske idéer og kan si: i rettferdighetens navn. Men når så disse etiske idéer kun er idéologiske overbygninger i følge deres såkalte videnskapelige virkelighetserkjennelse d. v. s. etiske størrelser som skifter med samfundsforholdene, relative ustabile ting, så forstår man at man der ikke har nogen *fullgyldig* motivering for sin etiske appell. Og det innrømmer de jo også selv når de tar avstand fra den utopiske socialisme og sier rett ut at det nytter ikke å bygge på menneskenes gode vilje, fornuft, rettferdighetsopfatning og næstekjærlighet. Målet nåes bare ved *å forandre selve livsforholdene.* Men man må allikevel med full rett kunne si at det er nødvendig å bygge på og appellere til rettferdighetsfølelsen som noget absolutt for å få endre forholdene!

Men deres nøkterne realisme nekter dem også å drømme om

at når det socialistiske samfund kommer skal alt bli så bra. Det vil nemlig føre nye vanskeligheter med sig som vi nu ikke kan se. Men det må komme. Her legger vi merke til noget eiendommelig, og det er at enkelte av dem ikke tror på det socialistiske samfund som sådan. Det vil visselig igjen gå under og et nytt opstå. Enkelte skimter allerede et anarkistisk bak det socialistiske. Men da er det intet mindre enn, som jeg nevnte ovenfor, *utviklingen selv som er gjenstand for tro.* Dette treffer vi på i Helge Krogs: «Underveis». Kommunisten Karsten sier: Vi vil øke de enkeltes materielle velvære, ikke for å tilfredsstille dem, men for å gjøre dem utilfreds, skape misnøie. Ingen ting er forakteligere enn dette stymperskriket på lykke, lykke! Godseier Darre: Det å skape misnøie kan vel umulig være deres endelige mål? Karsten: Det finnes *ikke noget endelig mål,* bare nye, høiere mål. Darre: Sier De dette til arbeiderne? Karsten: Jeg er ikke idiot. — Her legger man merke til at det som det gjelder om, er å holde savnet levende for å holde utviklingen gående, man tror på utviklingen. Socialisten Bernstein sier rett ut: Det som man kaller for socialismens mål, betyr for mig intet. *Bevegelsen er alt.* Men der hvor marxistisk livsanskuelse glir over i dette, glir den over i tåpeligheten. Utviklingen som sådan er kun en tanke, et prinsipp, noget rent formalt som ingen rett har til å bli gjenstand for tro.

Vi har nu gått igjennem den marxistiske livsanskuelses hovedkarakteristika. Vi ser den forsøker å reise sig som en spennbue over hele livet som *menneskeslektens liv.* Alt vil den trekke inn i sitt mektige grep, endog religionen, den er bare en av de mange ideologiske overbygninger over samfundslivet. Samtidig som den er praktisk og realiseres av den enkle arbeider. Man kan ikke annet enn imponeres over denne veldige bygning som her er reist.

Det som er slagordet og som går som hovedintensjonen gjennem det hele, er at det er «eine Entdeckung der Tatsache», en opdagelse av virkeligheten, kjensgjerningen, slik forholder det sig!

Vi forstår at dette gir en veldig virkelighetsfølelse. Samtidig som mystikken i den eller apoteoseringen gir dem handlekraft. «Vi kjenner samfundslivets hemmelighet, og vi er selv ledd i den.» Men samtidig rummer den denne veldige motsetning mellem deres bundne utviklingssyn og appellen til personlig

innsats. Marx selv kalles av Adler «Eine Lokomotive der Geschichte».(!)

Og videre ser vi at deres virkelighet ikke er den hele. Den kan nemlig ikke gi plass for dette som livsanskuelsen må ha: bevisstheten om å handle fritt og kunne velge, og at man må la de etiske idéer ha karakteren av å være absolutte, faste størrelser for å kunne begeistre og være virkekraftige. Den materialistiske historieopfatning griper ikke den hele virkelighet.

Det vil derfor bli noget ustabilt over deres livssyn og handlemåte. Som en parantetisk illustrasjon kan man nevne at i følge Arbeiderbladet (17. septbr. 1931) er under Stalins regjering i Sovjet de fleste avhandlinger om marxismen, lærebøker i politisk økonomi, historisk materialisme, som blev forfattet før 1930, erklært for kjetterske og tas ut av bruk, og direktøren for Marx's og Engels institutt i Moskva sendt bort. Før het om jorden, at alt flyter, men idéenes rike står fast. Nu står jorden fast, men de ideologiske overbygninger ramler stadig i grus. — —

Det er underlig å gå fra denne veldige helhetsanskuelse og inn i kristendommen. Jeg går nemlig direkte inn i den, og går ikke innom det religiøse overhode. Det kunde jo vært interessant å ha forsøkt å påvise hvorledes ethvert menneske griper efter nogen stumper fra religionens verden, kanskje uten selv å vite det. Men det er brytningen mellem marxismen og kristendommen som interesserer nu, og det er disse 2 strømningers egenart jeg vil trekke frem.

I kristendommen blir man ikke først møtt med innviklede samfunds- og livsteorier. Ja, det er overhodet ikke et system av tanker eller en virkelighets*erkjennelse* som møter en. Men som overskrift over denne inngang står: «Ved tro på Kristus skal du leve». Det konstitutive i den kristnes livsanskuelse er troen. Vi fant den også i marxismen, men her omspenner den, som vi skal se, det hele.

Men hvad er så den prinsipielle forskjell mellem tro og erkjennelse? Jo, troen er noget *personlig* i den betydning at den engasjerer hele personligheten. Tror man på en sak, da går hele personligheten inn for den, lever i den. Det blir en *livsinnstilling*. Dette å erkjenne noget, engasjerer derimot ikke personligheten. Man stilles *nøitral*. Og det hender at troen

endog kan fremme sitt på tross av og i strid med det som man har erkjent som det faktiske forhold. Og en slik tro er det som fyller den kristnes livssyn. Derfor er det riktigere å kalle den kristentro eller Kristustro fordi troens *dominand er* Kristus.

Hvad er det så som er det karakteristiske for den kristnes holdning? Jeg kan bruke den samme overskrift over kristentroen som jeg satte over marxismen. Den vil også være: *Eine Entdeckung der Tatsache:* en opdagelse av virkeligheten, og det i sin *ytterste konsekvens.* Hele Jesu innsats karakteriseres best ved å bruke det bibelske ord: *Åpenbaring* av sannheten, av virkeligheten, slik forholder det sig. Gud *er.* Det er altså ikke slik å forstå at menneskene på åndens trinstige hever sig høiere og høiere og til slutt skuer det evige lys. Men Jesus Kristus møter menneskene midt i *dagens realisme* og sier: *Gud er.* Og ikke bare dette, men han sier det med hele personlighetens tyngde, han *åpenbarer selv* denne virkelighet. Jeg og Faderen vi er ett.

Men dette at Gud er, tas også i sin ytterste konsekvens, altså ikke som en tanke om at det *muligens* er en Gud bak verdensaltet. Det har intet med kristentro å gjøre, men det gripes som en levende *aktuell* virkelighet som har sin bestemte innholdsfylde: Gud er *kjærlighet.* Han er altså en personlighet som er innbegrepet av noget ganske bestemt og som topper sig i dette at han er kjærlighet. Og dette er heller ikke å forstå som nogen idé som hører Platons himmelverden til, men som en virkelighet som *manifesterer* sig i Jesu liv og død. Dette er det som strømmer inn over den kristne, borer sig inn i hans sjel og forteller ham, overbeviser ham om at dette er sannheten, den egentlige virkelighet.

Men denne virkelighet er ikke relativ ustabil som den videnskapelige; men den er *absolutt, ubetinget.* I kristendommen heter det: Fra evighet og til evighet er du, o Gud, og Jesus Kristus er igår og idag den samme, ja til evig tid.

Men nettop fordi mennesket i kristendommen stilles overfor en virkelighet av denne art, må han gripe den i *tro,* fordi den vil gjelde absolutt og krever å ta makten over ham. Han kan ikke nøies med å erkjenne den, forstå. Han har ikke grepet det *essentielle* ved Gud, dersom han går frem ad logikkens enstakede landevei og løper årsaksrekken ut og sier at bak alt

må det være noget. Såkalte Guds*beviser* er bare sprøtt nips som går i stykker når man tar på det. For det essentielle ved Guds virkelighet i kristendommen er at det er *åpenbaring* og at man stilles overfor den som et gitt *faktum,* der vil gjelde om jord og himmel brast og krever å ta makten over en. Derfor er det at den må gripes i tro. Troen er altså ikke uttrykk for at dette med Gud skulde være mindre sikkert, mindre virkelig, og at man ikke kan gripe Gud med tanken, med erkjennelsen, er ikke fordi han skulde være noget mer eller mindre svevende. Men det forholder sig *stikk motsatt.* At han må gripes i tro er uttrykk for hans grenseløse aktualitet og inntrengende virkelighet, slik at han må gjelde som den eneste altoverordnede sannhet. Må gripes i tro fordi *i troen er nemlig hele personligheten engasjert.* Troen betyr nemlig en *centrumsforskyvning* fra en selv og over i troens gjenstand. Det er som med kunstneren, som gripes av inspirasjonen. Han kjenner det som om noget har tatt makten over ham, han uttrykker det slik: Det dikter i mig. Slik med troen, og vi finner det kraftig uttrykt hos Paulus: Jeg lever ikke lenger jeg, men Kristus lever i mig. Her har vi den fulle centrumsforskyvning.

Som vi ser: Dette at den kristne åpenbaring av virkeligheten må gripes i tro er uttrykk for at denne virkelighet er så absolutt, så ubetinget, at hele personligheten går inn for den, forankrer sitt liv i den, samtidig som dette er et *levende* forhold, man gripes stadig på ny.

Man kaster sig ut på de 70 000 favners dyp, og det ender ikke i avgrunnen, men det er 2 armer som bærer. Dette sprang som den ikke-kristne kaller en *flukt* fra verden, fra virkeligheten, føler den kristne som et sprang *ut i den hele og sanne virkelighet.* Derfor sier også Jesus: Omvend eder og bli *barn* ɔ: bli virkelighetstro, bli realistisk i egentlig forstand, som Göthe sier: «Barnet er realist, ungdommen idealist, manndommen skeptiker, alderdommen mystiker.»

Vi ser at den kristne livsanskuelse har også den pol som er forankret i virkeligheten, bare at denne virkelighet ikke er en videnskapelig, relativ, ustabil, men en absolutt.

Men nu husker vi at marxistene i sin virkelighetserkjennelse måtte tale om at den eksisterer som noget der går sin lovmessige gang «von sich selbst», samtidig som de gjerne vilde stille mennesket fritt og mante til aktivitet. Og vi så at de for å

klare denne motsetning måtte forlate den videnskapelige betraktning, sprenge sine egne forutsetninger. Men nu må vi spørre: Gjelder ikke dette ennu mer kristendommen når Gud er alt, hvor blir det så av mennesket? Men til det er å svare, at Guds virkelighet ikke opfattes som en logisk erkjennelse, men må gripes i tro, og da er hele personligheten med i den, forholdet blir et *personlig* forhold, ikke et mekanisk. Gud møter den kristne i Jesus Kristus som en aktuell nærværende virkelighet. Han kjenner det slik at han først er blitt et fritt, selvstendig menneske, først har nådd sitt mål i og med at han har ført hele sitt liv over i troslivet. Har latt sig *binde* av Gud. Jeg sier: *hele* sitt liv. ɔ: det er intet ved livet, selv ikke døden, som jo også hører mennesketilværelsen til, som han ikke trekker inn i denne virkelighet og som får sin mening, sin gyldighet ut fra den. Han kan endog stille det spørsmål: Hvortil tjener det hele? og gi svar på det. Han *kapitulerer* ikke overfor noget.

Enhver vil forstå hvorledes dette gir en veldig *virkelighetsfølelse*. Man er forankret i noget utenom alt som flyter. Derfor billeder som Gud er klippen som ikke rokkes, den faste borg o .s. v.

Men dette kommer også til å prege livsanskuelsen når det gjelder den *annen* pol, nemlig den *aktuelle* stillingtagen i *nuet* og hvad man ser henimot, hvad *mål* man har.

Alle etiske idealer får absolutthets karakter såfremt de kan føres tilbake til Gud selv. Tar vi f. eks. næstekjærlighetsidealet, så gjelder det absolutt ɔ: alt som ikke er et uttrykk for det er synd. Eller det monogame ekteskapsideal, da gjelder dette at alle forhold som ikke *stiler* mot dette, går ut på å ville realisere det, er synd. Idealene er altså ikke bud som stenger, men *åpner veier som fører mot et mål;* derfor er to ektefolk som lever som hund og katt og ikke streber mot idealet, men allikevel holder sig innen den lovmessige borgerlige ramme, like meget på avveier som dem der driver ut i løse forhold.

I den grad tas idealene alvorlig at den kristne ut fra dem feller *syndens dom over sig selv.* Noget som er tåpelig i den ikkekristnes øine, men en nødvendighet for den som tar idealene absolutt, tar dem helt alvorlig.

Likesom proletariatets virkelighet var utgangspunktet i marxismen, slik også med kristendommen: Likesom *Guds vir-*

kelighet er utgangspunktet, slik er det også det *endelige mål å åpenbare denne virkelighet, realisere den* ɔ: at flest mulig kan bli trukket inn i den. Det er dette som menes med disse ord: å arbeide for Guds rike.

Dette mål blir undertiden angrepet for å være *hinsidig rettet, livsfjernt,* at det representerer en *flukt* fra jorden og over i det *himmelske.* (En reminicens fra forestillingen om himmelen som noget der eksisterer et sted over jorden og intet har med den å gjøre). Det er fullstendig galt. Kristendommen representerer ikke en bevegelse fra jorden til himlen, men i stikk motsatt retning, for Gud møter den kristne som en aktuell *nærværende* virkelighet nu i dette øieblikk, som er så praktisk at han skal gå inn for den, gripe den i tro. Den møter ham som noget der kommer fra Gud og føres inn i verden og nettop gjelder livet, og det i all dets brogede mangfoldighet. Himmelen er så virkelig at den irriterer oss. Ordet blev kjød ɔ: et håndgripelig faktum, som bryter de illusjoner som menneskene ellers omspenner livet med.

Dette vil også komme til å prege synet på og *vurderingen av mennesket. Dette får nemlig sitt verd efter den virkelighet som det er sig bevisst å leve i.* I marxismen vurderes det ut fra den sociale virkelighet, der har det sin verdi som et ledd i mengden, et ledd i utviklingen. Derved berøves det ansvar og skyld og sin egentlige personlighets karakter. Står en mann f. eks. imot den socialistiske utvikling, har han intet ansvar for det, ingen skyld, det er utviklingen som har dannet ham slik.

I kristendommen får mennesket sitt verd ut fra Guds virkelighet. Det får altså *evighetsverdi.* Det har *ansvar* ikke bare *for sine handlinger,* men for *hele sitt liv.* Det har *skyldfølelse,* det kjenner *synd* fordi det i Kristus ser hvorledes det *er,* men også hvorledes det *burde* være. Man kan derfor med full rett si: The negation of God leads to the negation of man. (Berdiaeff.)

Vi vil nu til slutt spørre: Kan marxistisk livssyn og Kristustro forenes? Såfremt de begge vil være eine Entdeckung der Thatsache så kan de ikke forenes. Man må velge mellem dem, det er og blir *kamp.* Men nu kan man jo si at marxismen gir plass for religionen som en av de ideologiske overbygninger over samfundsprosessen. Men til det er å svare, at derved er kristendommen berøvet nettop sitt egentlige innhold, sin sjel, dette

nemlig at den er sig bevisst som den egentlige virkelighet som ikke er avhengig av noget. Og denne virkelighetsbevissthet berøves den dersom den gjøres til en ideologisk overbygning, da er den ferdig, den er glidd inn i den marxistiske altomsiggripende hånd, lenkebundet til et videnskapelig prinsipp, kuet inn under en menneskelig teori.

Men den som har tatt spranget over i kristentroen, kan ikke han gi plass for marxismen? *Delvis.* ɔ: man kan ikke godta den som en totalanskuelse, som vil omspenne alt inntil religionen, og som vil prege en egen *livsholdning.* Men man kan godta den som en relativ virkelighetserkjennelse ɔ: alle Marx's resultater, forsåvidt de er rent videnskapelige resultater, godtar man som sådanne, altså relative. De lover som han mener å ha funnet i samfundslivet, blir da, såfremt det finnes nogen sådanne, i likhet med lovene i naturen å anvende og nyttiggjøre sig ɔ: underordne dem under et *formål.* Men direktivene for dette formål vil så den kristne hente fra religionens verden.

Jeg mener at man da inntar et *hederlig* standpunkt, idet nemlig Marx's resultater berøves mystikken, apoteosen ɔ: guddommeliggjørelsen av sitt eget prinsipp, og troen, som er elementer, som ikke hører hjemme i videnskapen, og undgår også den inkonsekvens som ligger i talen om et videnskapelig livssyn. Slik vil kristentroen måtte komme til å stille sig til en hvilken som helst livsanskuelse. En romantisk idealistisk er ikke mer forenbar med kristentro enn en materialistisk, for den kristne tror ikke på himmelblå idealer, men på Kristus.

På lignende måte løses det praktiske spørsmål om hvorledes den kristne vil stille sig til de praktisk-politiske opgaver idag. Han kan godt nyttiggjøre sig Marx's arbeider, forsåvidt de er holdbare, og gå med i en kamp for et socialistisk samfund, dersom han i troen er overbevist om at et sådant statssystem bedre vil gavne rettferdigheten og næstekjærligheten. Og da føler han det som sin plikt å gjøre det. Man finner da også de kristne innen alle partier. Men han vil samtidig fortsette kampen for at alle må komme over i *Kristustroens virkelighet,* for det er hans *egentlige opgave* og *siste mål,* derfor kommer han i ethvert tilfelle til å stå i en indre opposisjon til det parti som forfekter en marxistisk livsanskuelse. Ti ved tro skal du leve og ved tro skal samfundet leve, nemlig som et kristent samfund.

Odd Godal.

ALKOHOL — GIFT OG MEDISIN

Av læge Gerh. Hertzberg.

Det er uten tvil mange læger og andre som kan uttale sig mere sakkyndig om dette emne enn mig. Men der hersker — selv blandt det mere oplyste publikum så mange gale meninger om alkoholen og dens virkninger på mennesket — at der synes å være behov for en populær fremstilling av de viktigste kjennsgjerninger nutidens videnskap har slått fast angående dette emne: En slik fremstilling vil falle hverken avholds- og forbudsfolket eller motparten til behag. Men dønningene efter forbudskampagnen har vel nu lagt sig såpass at en nøktern saklig fremstilling må kunne mottas av alle — uten særlig affekt. Det jeg kommer til å bygge min fremstilling på er bøker utgitt av våre første menn i de disipliner innen medisinen som dette emne interesserer, nemlig foruten den almindelige sykdomslære, læren om medikamentene (farmakologi), om sinnslidelser og om rettsmedisin.

Allerede fra forhistorisk tid er alkohol — i form av alskens gjærende drikker — av mennesker benyttet til nydelsesmiddel.

Alkoholens virkninger på et menneske er der jo nu en dagligdags anledning til for enhver å iaktta — på sig selv og andre. Jeg skal nevne nogen viktige hovedtrekk for å ha dem som illustrerende bakgrunn — når jeg senere skal gi den medisinske forklaring på disse fenomener.

Små doser fremkaller som bekjent «stemning» — man blir den smilende velvilligheten selv. Litt større doser og stemningen blir «animert» — alt «løser sig». Følelsene slippes ukontrollert løs — latter og gråt, vrede og tilnærmelser veksler hurtig og gir hurtige utslag. Den tause, tilbakeholdne blir løsmunnet, den beskjedne, korrekte blir løssluppen, gnieren blir spendabel o. s. v. Det mest karakteriske er at selvtilfredsheten under alkoholpåvirkningen er jevnt økende — meget sjelden det motsatte. Åndsarbeideren ynder stedse mere markert å antyde

sine glimrende åndsevner og åndsprestasjoner. Talernes rekke blir uendelig og alle synes at talene deres er særdeles vellykkede. Kroppsarbeideren brysker sig med sine legemskrefter, skryter om alle dem han har gitt juling, ypper til slåssing, foretar store og impulsive bevegelser med en matadors lader. Under alt dette er hodet varmt, ansiktet høirødt, halsårene svulmer og banker synlig, pulsslagene øker i antall pr. minutt. Sorgene er alle utslettet, tilværelsen er bare forunderlig lys og festlig.

Fortsetter man å drikke mere alkohol begynner den egentlige beruselse i mere eller mindre uttalt grad. Man mister såvel den åndelige som den legemlige likevekt. Ord og handling blir mere og mere umotivert og uoverveiet, gangen blir sjanglende. Tungen svikter, talen blir utydelig, grøtet lallende, til slutt slår den helt klikk. Ansiktet blir blekt. Man hikker. Øinene blir fuktige, svømmende, vassne. Der opstår en intens kvalme, og snart avløser den ene brekning den annen. Bevisstheten tilsløres mere og mere. Man blir helt sanseløs, og ligger slap henslengt som død. Legemstemperaturen synker; smertesansen opheves. I store doser svekkes hjertekraften, åndedrettsmusklene lammes, man dør av mangel på luft og på vær.

Så «sover man rusen ut». Næste dag har man dundrende hodepine, føler sig kvalm, slapp og elendig; kort sagt man har «tømmermenn». Strammer sig op og sier med et flaut smil: «igårkveld festet jeg durabelt, lidelig moro gett, jeg huser ingenting».

Den medisinske forklaring på disse velkjente symptomer eller med andre ord — klarleggelsen av alkoholpåvirkningens vesen — er først nylig blitt fastslått ved en hel rekke videnskapelige undersøkelser og eksperimenter.

I motsetning til den gamle lære som mente at alkoholen i små doser virker rent stimulerende, opkvikkende, opstrammende, hevder den nye lære at alkoholen fra første dråpe av virker lammende, narkotiserende i likhet med de kjente narkosmidler kloroform, eter.

Det punkt hvor alkoholen først angriper med sin lammende virkning er storehjernen d. v. s. centrene for vårt høiere åndsliv, bevissthetslivet, tenkningen, samspillet, direksjonen, bedømmelsen, vurderingen av egne ord, handlinger og muskelbevegel-

ser. Dernæst kommer turen til ryggmarven å komme inn under alkoholens lammende påvirkning; det betyr at all bevegelsesevne og følelsessans svekkes — ja til slutt opheves. I svære doser når også alkoholens giftvirkning til den forlengede marv, der hvor nervecentret for åndedrettsmekanismen og hjerteaksjonen ligger. En lammelse her betyr — døden.

Altså påvirker alkoholen i nogen grad storehjernen, har vi den «animerte stemning» med den løftede stemnings ukritiske løssluppenhet. Ved større påvirkning av storehjernen og også av ryggmarven har vi den typiske «beruselse» med sin sansesløshet og bevisstløshet og efterfølgende erindringstap. Når giften også når den forlengede marv, har vi tilfellene hvor man simpelthen «drikker sig ihjel».

Interessantest ved den nye lære om alkoholens lammende påvirkning fra første stund av, er eksperimentene og prøvene som godtgjør at den velkjente oplivende, åndsskjerpende og arbeidsøkende «virkning» av små alkoholdoser — bare er tilsynelatende, en innbildt virkelighet.

Tallrike prøver som gikk ut på å påvise små alkoholdosers innvirkning på hjernearbeider av forskjellig slags (addering, utenatlesning, erindring av tallrekker, opfattelsesevner etc.), gav som stadig resultat at selv små doser alkohol *nedsatte* ydelsens verdi — og jo *mere* jo *høierestående* og *innviklet prøven var*. Mens forsøkspersonene selv — og det er en særdeles karakteristisk virkning — var himlende skråsikker om at prestasjonene bedredes for hver dose de fikk.

En prøve: man skal hurtigst mulig velge en på forhånd avtalt metode blandt flere på å utføre en prøve. — Resultatet var at under alkoholpåvirkning grep man snarere til, men man gjorde meget oftere feil og brudd på avtale — men var full av undskyldninger over den bagatellmessige feil.

En annen prøve: lederen nevner et ord, så skal forsøkspersonen øieblikkelig si det første ord som faller ham inn i forbindelse med lederens ord. I edru tilstand sier et våken menneske et ord som står i fornuftig tankemessig forbindelse med lederens ord (f. eks. lederen: «strøm» — forsøkspersonen: «elektrisiteten»). Under alkoholpåvirkning griper man et lydlignende ord, og da gjerne kjappere — men svarordet er re-

sultatet av et mere overfladisk åndsarbeide (f. eks. lederen: «strøm» — forsøkspersonen: «drøm»). I parantes bemerket kan nevnes at åndssvake og sinnslidende og hjernetrette gjør akkurat det samme ved denne prøven, «assosiasjonsprøven».

Disse prøver anskueliggjør alkoholens psykiske virkning i den retning at den fra første dråpe av *lammer storehjernens åndscentrer* og *lammer de høiere åndscentrer tidligst.* Den oplivethet, åndfullhet, veltilfredshet og storhetsfølelse som besjeler én ved en måteholden alkoholdose, har sin medisinske forklaring deri at det er *våre høieste åndscentrer for selvkritikk, hemning* og *selvbeherskelse* og *vurdering som først lammes av alkoholen.* Subjektivt føler man sig mere storartet enn vanlig, mens man reelt og objektivt bare optrer mere ukritisk, ubundet og lettkjøpt.

Man har også gjort prøver for å få vite alkoholens virkning på muskelarbeidet. Resultatet av disse har vært at alkoholen de første 4—10 minnutter utløser en rask, stor og uhensiktsmessig kraftutfoldelse — men for arbeide som varer utover disse få minutter virker selv små doser svekkende og nedsettende på arbeidsevnen. Og karakteristisk nok — selv synes forsøkspersonene at de arbeider bedre på enhver måte; — det er vel foruten den lammende selvkritikk også lammelsen av tretthets*følelsen* som forklarer denne pussige forskjell mellem subjektiv og objektiv virkelighet. Dette videnskapelige resultat faller jo nøie sammen — med erfaringen og det eldgamle påbud om — at hæravdelinger som skal ha lange dagsmarsjer eller slitsomt arbeide, og trenende idrettsmenn ikke skal nyde alkohol.

Om alkoholens virkning på organismen ellers har man slått fast følgende fakta: Rimelige doser utvider hudens blodkar, hvorved man får lett for å svede og legemstemperaturen synker grunnet det forøkede varmetap. På det friske hjertet har alkohol ingen innflytelse, men den forbedrer hjertemuskelsammentrekningene ved svekkelsestilstander av hjertet.

Alkoholen forbrenner helt i menneskeorganismen når den inntas i rimelige doser; den er altså et næringsmiddel, og 1 gr. alkohol gir i næringsverdi vel 7 kalorier (til sammenligning kan nevnes at 1 gr. sukker og 1 gr. eggehvite hver gir vel 4 kalorier, og 1 gr. fett vel 9 kal.).

Små doser alkohol skjerper appetitten og øker utskillelsen av fordøielsessafter; men de forbedrer ikke optagelsen og tilgodegjørelsen av fett og andre næringsmidler som mange tror. Alkoholen virker etsende på alle slimhinner.

Alkoholen virker hissende på all betendelse i menneskelegemet. For barn er alkohol en meget sterkere gift enn for voksne. Fordi alkoholen forbrenner så lett og fullstendig og utskilles så hurtig, kan man ikke si at leilighetsvis nydelse av alkohol i rimelige doser, f. eks. ved festlige anledninger, har nogen nevneverdig skadelig innflytelse på helbreden.

Først når alkoholpåvirkningen går til beruselse kan man med rette tale om akutt alkoholforgiftning. Denne forgiftning kan være så sterk at den direkte fører til døden ad en av disse tre nedenfor nevnte veier. I. Alkoholen lammer centret for åndedrettsmusklene med døden til øieblikkelig følge. II. Alkoholen nedsetter legemstemperaturen, og ligger man så sanseløs ute i sneen, så vil kulden og alkoholens temperaturnedsettende virkning i forening la mangen en fyllikk fryse sig ihjel. III. Endelig hender det rett ofte at den bevisstløse berusede får sitt eget opkast i vrangen, og når luftrøret på den måte blir tilstoppet, dør svirebroren denne udelikate kvelningsdød.

Det jeg hittil har behandlet har alt vært kring den akutte, umiddelbare alkoholvirkning. Når man i årevis tar til sig alkohol i overmål, får man følgene av den kroniske alkoholforgiftning som har en rekke særegne trekk.

I likhet med en hel del andre gifter (opium, morfin, nikotin, kokain) utvikles der med tiden en viss tilvenning til alkohol. Man tåler stadig større mengder alkohol uten å bli synlig beruset. Baksiden av medaljen er imidlertid denne at behovet, trangen efter alkohol også samtidig blir mere uovervinnelig. Det blir en last, og man selv en slave av lasten.

Den kroniske alkoholists legeme blir merket på følgende måter: Ansiktets kar blir så gjentagende utvidet av alkoholforbruket at drankeren til slutt til stadighet vandrer omkring med det blårøde ansikt, og den noksom berømte funklende røde ofte betendte nese. Alkoholens etsende virkninger på slimhinnene blir til varige katarrer. Halskatarr gir drankeren hans hese røst, mavekatarr hans morgenbrekninger, hans ødelagte fordøielse og avføringsuregelmessighetene. Hos den fordrukne mor holder melkeutskillelsen op. En generell utbredt nervebetendelse gir

den gamle levemann smerter i alle lemmer og muskler, hans gang blir ustø og bredsporet; han er ikke lenger herre over sine muskler som efterhvert svikter i kraft og styring. Blodkarrenes vegger blir skjøre og fortykket, hvorved blodtrykket blir for høit og der opstår lett indre blødninger f. eks. hjerneslag. Leverens, nyrenes, hjertets substans blir fortrengt av fett, hvorved disse livsviktige organers funksjoner blir alvorlig kompromittert. Deres ydelsesevne blir betraktelig redusert, og når livet gir dem økede krav, svikter de helt, f. eks. ved lungebetendelse og andre febersykdommer hvor drankerne langt lettere bukker under enn andre folk. Skjer det overmåte fordervelige at barn vennes til alkohol, blir de betraktelig sinket i all legemlig og åndelig vokster.

Åndslivet hos disse notoriske drankere blir også påtagelig forandret. Åndslivet blir forflatet, stumpe, sløve, uten initiativ og elastisitet, opfarende, ubeherskede, med svekket hukommelse, mistenksomme, fulle av jalusi og uten virkelyst — kort sagt, deres liv blir senket på et lavere nivå, fordi den akutte alkoholforgiftnings lammende virkning på storehjernens høieste åndscentrer blir permanent, av varig natur.

Mere kjent enn ovennevnte sykdommer som mere indirekte har sin årsak i langvarig misbruk av alkohol er nedennevnte sykdomsbilleder, som mere direkte sees i sammenheng med misbruk av alkohol.

Delirium temens: ved leilighetsårsak (f. eks. en veldig rangel, febersykdom, benbrudd) får alkoholisten «dilla» — et sansesløst raserianfall med tap av selvkontrollen, og syns- og hørselshallusinasjoner. Delirantene ser bl. a. de berømte «fluer». Deliriumsanfallene kan vare i flere dager, gjenta sig mange ganger og ende i en varig næsten sinnsykelig tilstand.

Periodedrankeren er også velkjent. I uker og måeneder kan holde sig skikkelig, for så efter nogen dages anfall av angst, nedtrykthet, søvnløshet og melankoli å kaste sig ut i flere dages hensynsløs sviring, hvor umåtelige kvanta av alkohol settes tillivs uten typiske beruselsestegn. Efterpå kommer der veldige tømmermenn i flere dager med nedtrykthet, hodepine og slapphet. Efter nogen uker i nøkternhet kommer så anfallet igjen med ustyrlig alkoholtrang.

Nervesvekkede av anlegg og arv, eller erhvervet f. eks. ved langvarig misbruk av alkohol kan ha den såkalte abnorme alko-

holreaksjon som er så farlig for omgivelsene og som har så stor rettslig og rettsmedisinsk interesse. Disse kan også nyde svære mengder alkohol uten å vise sig beruset på den typiske måte. De går støtt, snakker greit og med normal stemme og handler situasjonsmessig . Dog har de mistet sin selvkontroll i dypere forstand. Efterpå har de ingen erindring om hvad som er hendt under denne atypiske rustilstand. Dette har rettslig interesse — som nevnt — fordi disse i denne tilstand er helt slaver under ubendige — og ofte abnorme — lavere lyster — og blindt realiserer dem i forbryteriske hevngjerninger, i mord, i voldtekt og andre sedelighetsforbrytelser. Denne abnorme alkoholreaksjon har betydelig juridisk interesse, fordi det er et problem hvorvidt og hvor meget de skal straffes for de udåder de gjør uten å være sig selv bevisst i atypisk rus, og også stor rettsmedisinsk interesse, fordi mange forbrytere benytter sig av dette som et skalkeskjul for å få sin straff formildet eller endog ophevet, idet de påstår at angjeldende forbrytelse var gjort i en atypisk rus.

Den kroniske alkoholismes forhold til sinnssykdomme er ikke så enkelt som folk vil ha det til. Beruselsen, «dilla», periodedrankerens periode», de atypiske rustilstander — er alle forbigående tilstander av ophevet selvkontroll — sindslidelser om man vil, men ikke varig uhelbredelig sinnssykdom. Den nivåsenkning av sjelslivet, karakterforsimplingen og sløvelsen av ånden, man finner hos kroniske drankere, kann betraktes som en altfor tidlig alderdomssløvhet, den er jo også ledsaget av åreforkalkning før tiden og er således ingen sinnssykdom, selv om den er uhelbredelig.

Det er en forveksling av årsak og symptom når så mange sinnssyke sies å ha blitt det *av* umåteholden alkoholnydelse. Tvertimot den ustyrlige alkoholtrang i ungdomsårene hos disse sikkert sinnssyke — er det første symptom på den spirende sinnssykdom hvis hovedårsak er å søke i arvet anlegg. Altså de blir ikke sinnssyke fordi de drikker så meget, men de drikker så meget fordi de har spiren av sinnssykdom i sig. Det er dog mange som mener at den megen drikking fremskynder utbruddet av sinnssykdom — andre frakjenner alkoholen enhver betydning i så henseende.

Alkoholismen er som sådan, som last altså, — ikke direkte arvelig — som avholdsfolk ofte agiterer med. Men vel kan ka-

rakterløshet, åndssvekkelse, ustyrlighet arves fra foreldre til barn, og når dertil dårlig eksempel, drikkevarer og drikketradisjoner, ranglemiljøet, innpodes dem fra barnsben av, så har alkoholikeres barn lettere enn andre for å havne i samme hesslige last som sine foreldre.

Den medisinske helbredende virkning av alkohol er også — fra det motsatte hold betydelig overdrevet. Lægenes anvendelse av alkohol innskrenkes for hver tid som går, eftersom vi lærer andre og mindre skadelige midler å kjenne. Som hjertestyrkende middel ved hjertesvekkelse anvendes det nu så godt som ikke. Som sveddrivende middel ved begynnende forkjølelse («influensa») nyder alkohol stor yndest, men andre husråd som varm melk med pepper i, kamferdråper, varme av enhver sort, har samme virkning, og aspirin og andre salicylpreparater likedan. Man har andre sikrere, uskadeligere appetittvekkende midler enn alkohol. Når læger allikevel forordner alkohol som «medisin», er det begrunnet, dels under press fra alkoholgale patienter, dels fordi «troen» på virkning har en forbausende helbredende kraft.

Ubestridt hadde alkohol tidligere berettiget anvendelse ved sukkersyke og andre tilstander som næringsmiddel for å erstatte noget av det fett som de ellers næsten utelukkende måtte holde sig til i sin kost. Men den berømte amerikanske fysiolog formet følgende sentenser om dette problem: «Alkohol *er* et næringsmiddel. Alkohol er et *dyrt* næringsmiddel. Alkohol er *et forbannet* næringsmiddel.» Og efter insulinens innførelse i behandlingen av sukkersyke er alkoholen også på dette gebet blitt unødvendig.

Til innsprøitninger i nerver ved nervegikt, til utvendig rensende, desinfiserende, kjølende, kløestillende middel er alkohol uundværlig.

Rettsmedisinens erfaring om alkoholmisbruk som sosialt onde er følgende forferdelige: «Over halvparten av voldsforbrytelser har sin nærmeste grunn i alkoholmisbruk. Lignende statistiske opgaver foreligger for ulykkestilfeller og veneriske smitter.»

Efter ovennevnte fremstilling i store trekk av de fakta vedrørende alkoholens virkning på mennesket, må det erkjennes at alkoholmisbruk er et av de største sosiale onder vi har. Og enhver bekjempelse av denne, enhver ærlig streben mot å gjøre

det norske folk til et edruelig folk må møtes med forståelse og sympati av enhver med våken sosial samvittighet. *Målet er man enig om, men man bekjemper hverandre ivrig når det gjelder å finne midler til å nå det.* Jeg synes alle — både avholdsfolk og måteholdsfolk — kunde samles i dette å skape en sterk folkeopinion som hevder at det er en stor skam og rummer stor fare å misbruke alkoholen, og jo større jo tidligere og jo oftere én misbruker den.

Men — jeg er nødt til å gjenta det — det er *misbruken* av alkoholen som fører til de her skildrede skadelige følger. Den leilighetsvise anvendelse av alkohol i små doser (f. eks. ved festlige anledninger) har ikke den medisinske videnskap kunnet påføre nogen skadelig innflytelse på helbreden — fordi alkoholen forbrenner så lett og utskilles så hurtig i menneskeorganismen.

Nutidens opjagede liv — ja for den saks skyld alle tiders liv — synes å ha behov for i festens stund å glemme alt det som trykker — av sorger, engstelse, bekymringer og bånd som undseelse, stilling, nedtrykthet legger på én, og griper derfor efter den hvile i utvidet selvfølelse et beger vin gir — i festlig lag. Det er derfor et stort spørsmål om alkoholmisbrukets samfundsonde rimeliggjør et påbudt offer for alle måteholdne om å ofre for alltid den stundens festlige hvile et beger vin kan gi. Ihvertfall varig verdi og etisk styrke får først dette offer når det gjøres frivillig; det gjelder såvel den enkelte som hele samfundet .

Gerhard Hertzberg.

BEHANDLINGEN AV DRIKKFELDIGE

Av sogneprest IVAR TH. AARSETH.

Bortsett fra de bestrebelser som samfundet med større eller mindre hell har gjort for ved innskrenkninger med hensyn til salg og utskjenkning av berusende drikker å hindre alkoholmisbruket og minske de drikkfeldiges antall, har samfundet hittil gjort svært lite til hjelp for dem som har bukket under for alkoholen.

Vi har ganske visst et par offentlige kuranstalter, men antallet av dem som er blitt innlagt på disse, er jo forsvinnende litet i forhold til de mange, som kunde trenge dertil, og stort sett kan man vel derfor med rette påstå at de drikkfeldige vesentlig har vært henvist til den hjelp som ad frivillighetens vei kunde skaffes dem ved avholdsselskapene og ved enkelte sosialt arbeidende religiøse organisasjoner som f. eks. Indremisjonen, og man bør vel i denne forbindelse også med ros og anerkjennelse nevne det ypperlige og opofrende sosiale arbeide som på sine steder blir drevet i forbinnelse med vår kirke, og jeg tenker da særlig på småkirkebevegelsen.

Efter det lovforslag som nu er fremsatt av regjeringen om innførelse av edruelighetsnevnder, og som forhåpentlig vil bli vedtatt av stortinget[1]), ser det imidlertid ut til at samfundet som sådant vil opta et mere direkte arbeide til hjelp for de drikkfeldige og for deres pårørende.

Med den adgang samfundet ved den foreslåede lov vil få til å innlegge drikkfeldige personer på våre kursteder, er det grunn til å tro at disse meget snart vil få et langt større belegg enn hittil, og at dermed også interessen for disse kursteder og deres virksomhet vil øke.

Inntil nu har denne interesse vært minimal, og fra mange kanter, endog fra religiøst hold har man kunnet høre mange uforstandige og meget nedsettende ord om disse steder, ja, man har kunnet få det inntrykk iblandt at drikkfeldige personer ingen hjelp og støtte fortjener. I hvert fall synes mange å handle ut fra en sådan tankegang.

Forhåpentlig vil den slags tanker svinne bort når arbeidet

---

[1]) Loven om edruelighetsnevnder er som bekjent blitt vedtatt efter at nærværende artikkel var skrevet.

på våre kursteder blir mere kjent og efterhvert som arbeidets resultater kommer til å vise sig i nogen større utstrekning.

Alkoholmisbruken gir sig mange utslag, og drikkeondet kan belyses fra mange synspunkter. Jeg vil imidlertid i det følgende vesentlig innskrenke mig til å behandle ondet ut fra et psykologisk synspunkt og da berøre enkelte av de fenomener som i så henseende gjør sig sterkest gjeldende blandt våre alkoholister.

Den mangelfulle og forfalskede tilegnelse av ytre inntrykk som er så karakteristisk for alkoholister, vil selvfølgelig føre med sig en nokså radikal forstyrrelse av opfatning og tenkning, hvortil også den ting bidrar, at viljes- og lystlivet i den løftede stemning synes å strammes op i øieblikket for snart efter å følges av en viljeslivets lammelse.

Av disse psykiske forandringer legger nok den enkelte i første rekke merke til den oprømte stemning og den dermed forbundne lette utløsning av viljestilskyndelser og ledes derved meget lett til det selvbedrag at alkoholen virkelig har forhøiet både den åndelige og legemlige ydeevne. Det faktiske forhold er dog at alkoholvirkningen stadig har som sitt endelige resultat en lammelse av viljen.

Foruten den forstyrrelse av evnen til å opfatte og tenke som ovenfor er omtalt, er også mangel på stadighet og utholdenhet et karakteristisk alkoholistfenomen, likesom også den høit utviklede pirrelighet og ikke minst den utpregede egoisme og den enorme sjalusi.

Der kunde om dette siste skrives en hel del, og enhver som har hatt noget med alkoholister å gjøre, vil kunne fortelle meget derom; men jeg skal her kun peke på den ting, at denne så almindelige optreden av sjalusi på det nøieste synes å henge sammen med hvad jeg ovenfor nevnte om alkoholens virkning, at den øieblikkelig medfører en forhøiet vilje eller lyst, men ender med lammelse både av viljen og evnen. Men denne alkoholistenes egen manglende evne i forbindelse med deres sanselige lyst gir dem stoff til mange slags ideer, og det ligger snublende nær for dem å tenke både det ene og det annet.

Disse og flere almindelige trekk hos alkoholistene som f. eks. deres gjennemgående mangel på idealer, er dog ikke det eneste som en formålstjenlig anstaltbehandling må ta hensyn til; der er også de mange individuelle eiendommeligheter å iaktta.

Når man derfor stundom kan høre den påstand bli gjort gjeldende, at en alkoholist er en alkoholist, og at det kun beror på

den rene tilfeldighet at den ene gjør noget verre og er noget verre enn den annen, da er dette i høi grad uriktig, og når man ut fra en sådan tankegang vil administrere og lede et kursted helt skjematisk, vil dette kunne føre til mange skjebnesvangre feilgrep.

Behandlingen av patientene på et kursted må være absolutt individuell, og av den grunn må lederne på et sådant sted først og fremst eie den kjærlighet til sin gjerning og til patientene som gir dem ikke bare håpets gave, men også evnen til å få patientene til i tillit å åpne sig for dem.

Får nemlig patientene først et levende inntrykk av at de ledende virkelig vil dem vel, er det utrolig hvor langt man kan komme med dem, mens derimot kulde og hårdhet eller likegyldighet i høi grad vanskeliggjør eller endog bent frem umuliggjør behandlingen.

Den psykologiske behandling av patientene har nemlig ikke blott den opgave å vekke deres forstand og tenkeevne, men har i første rekke å ta hensyn til og å vekke deres sjeleliv i det hele. Om dette skal skje religiøst eller om det — i hvert fall til å begynne med — skal søkes opnådd på annen måte, må bero på de enkelte tilfelle, og heller ikke på dette område kan der gåes frem efter noget bestemt skjema eller reglement.

Under dette arbeide må man søke å vekke deres forståelse av deres menneskeverd og tillike søke å vekke deres ansvarsfølelse. Men lett sårbare som den slags patienter gjerne er, må man ikke si eller gjøre noget som unødig kan såre eller krenke dem, og som kan gi dem inntrykk av at man på nogen måte betrakter dem som mindreverdige personer.

Hos ethvert menneske finnes der noget godt, og det gjelder ved kjærlighet og tillitsfullhet å nå inn til dette og så med utgangspunkt deri å arbeide videre med håp og tålmodighet.

Ustadige og uten feste som de fleste av patientene på et kursted gjerne er til å begynne med, og tilbøielige som de også gjerne er til å tenke mest av alt på sig selv, må det dog ved siden av den rent individuelle behandling være en bestemt fastsatt husorden som nøie må følges, med regelmessige spise-, arbeids- og hviletider.

En tilvenning til sådan regelmessighet i levevis er av stor og vesentlig betydning og gir tillike ved følelsen av samhørighet med andre en hjelp til overvinnelse av den egoistiske tilbøielighet.

Både psykisk og fysisk vil denne regelmessighet være et vik-

tig ledd av kuren, og patientene selv vil også forholdsvis snart lære å sette pris på den, likesom de også snart vil få forståelsen av at arbeide er et gode for dem. Her må dog ledelsen sette alt inn på å gjøre patientene klar over den ting at arbeidet hører med til kuren, og at det er av vesentlig betydning for dem selv, så de ikke ser på arbeidet som et slags tvangsarbeide, ti opfattet som tvangsarbeide blott vil det aldri komme til å svare til sin hensikt.

Best av alt arbeide er det som kan foregå i fri luft, men under våre forhold kan ikke den slags arbeide skaffes alle patientene til stadighet, og man får da sette dem til sådant arbeide som best mulig kan passe for dem og gjerne la dem skifte en gang imellem, om det kan la sig gjøre.

Min erfaring er at de fleste av patientene er glad i sitt arbeide, og mange er riktig flinke også.

Av stor betydning vil det være om de såkalte «dagpenger» i i nogen grad kan bli gradert, så de som er flinke og flittige og som utfører mere betydelig arbeide, kunde få en påskjønnelse for sitt gode forhold. Det behøver så visst ikke være noget stort tillegg, selv det minste vil føles som en påskjønnelse og virke som en spore.

Av betydning vil også ethvert om enn nokså litet tillitshverv være, og en forstandig ledelse vil se det som sin opgave å finne ut alt som kan bidra til å bygge op noget av karakteren hos patientene. Man kommer lenger med litt ros og opmuntring enn med tvang, klander og kritikk!

I fristundene må man søke å gi patientene den best mulige adspredelse og underholdning med foredrag, musikk, sang og lek. Og kan man få patientene selv til å yde noget til felles underholdning, vil det være bra; det vil dels beskjeftige dem selv å forberede sig til aftenens program ,og det vil øke deres tro på sig selv, likesom det også vil skape noget av den samfundsånd som bør søkes vakt hos dem.

Fra Ørje kursted som ligger i mitt prestegjeld, og som jeg i sin tid hadde nogen befatning med, har jeg mange gode minner om hvad patientene formådde å yde til felles underholdning, likesom jeg også både fra dette kursted og fra andre kursteder har et sterkt og godt inntrykk av at der under forstandig ledelse kan utrettes overmåte meget.

En viktig opgave og meget krevende tillike er ledelsens samarbeide med patientenes hjem. Ikke bare i den tid da mannen eller sønnen er på kurstedet og da det kan være av stor

viktighet at der hjemmefra ved brev eller på annen måte kan bli gitt dem en god støtte og opmuntring, men ennu mere i tiden efter kuropholdet.

Som patientene under sitt ophold på kurstedet har vært under helt alkoholfri omgivelser og er blitt tilholdt aldri mere å befatte sig med berusende drikker, vil det være uomgjengelig nødvendig at deres nærmeste omgivelser støtter dem i dette og ikke på nogen måte utsetter dem for fristelse.

I mange tilfelle synes de pårørende å være forståelsesfulle og villige til å innrette sig efter dette, men det gis dessverre også de tilfelle hvor man i denne henseende møter den mest forferdende uforstand, og kurstedets ledelse har mangen vanskelig kamp å kjempe mot sådanne mennesker.

Ikke mindre vanskelig er det for ledelsen mangen gang å få patientene anbragt i stillinger, når de utskrives og ikke har nogen stilling de kan vende tilbake til. Det er imidlertid en nødvendighet å skaffe beskjeftigelse til de patienter som utskrives, og det bør i langt høiere grad enn tilfellet synes å være nu bli en for de forskjellige myndigheter nærliggende og viktig opgave å stå ledelsen bi på dette område. Ti risikabelt er det, og skjebnesvangert kan det bli å utskrive en patient fra et kursted og da utsette ham for alle de fristelser og farer som en langvarig arbeidsledighet og uvirksomhet kan medføre.

Som på så mange andre områder vil det her kunne bli et viktig og betydningsfullt samarbeide mellem edruelighetsnevndene og kurstedene.

Man kan stundom høre uttalt at kursteder for alkoholister er overflødige, — det gjelder jo bare å få den slags mennesker til å la være med å drikke! Og det er sant nok, at kan en alkoholist blott formåes til å leve et totalt avholdende liv, vil et kurophold for ham være unødvendig.

Det vil derfor også i første rekke bli de forskjellige edruelighetsnevnders opgave å påvirke de drikkfeldige personer som de får befatning med, til å bli avholdsfolk; men hvor dette ikke lykkes, vil man måtte få sådanne personer innlagt på kursted, og jo før sådan innleggelse kan finne sted, dess større håp kan man ha om vedkommendes helbredelse.

På et godt kursted søkes denne helbredelse som ovenfor nevnt ikke bevirket bare ved en nødtvungen passiv avvenning fra en vane eller trang, men hovedvekten legges på en tilvenning til noget renere og bedre, og for mig har idealet for et kursted

nærmest vært å søke i et godt kristent hjem, hvor livssyn og interesser gjør livet rikt og harmonisk.

Arbeidsomhet og flid i forbindelse med plikt- og ansvarsfølelse vil bygge karakteren og bidra til en overvinnelse av den egoisme som innsnevrer livet for en.

Hvor meget man enn ut fra et rent menneskelig og sosialt synspunkt kan utrette i denne henseende, vil dog en sund kristelig påvirkning være både den sikreste og beste hjelp for de fleste mennesker hvad det angår å leve et rikt og lykkelig liv og til dannelse av en helstøpt karakter.

Individuell som behandlingen på et kursted må være, og forskjellig som patientene er, vil det være en meningsløshet å fastsette 1 år som kuropholdets varighet for alle. Det må overlates kurstedets ledelse, som må forutsettes å ha et nøie kjennskap til patientene, å bestemme om den ting, og det bør ikke som nu overlates til en fjerntboende administrasjons avgjørelse i henhold til reglementer og paragrafer.

Dette synes forresten nu i henhold til den foreslåtte «lov om edruelighetsnevnder og behandling av drikkfeldige» å ville bli forandret, idet det om utskrivning av patienter fra et kursted er foreslått at bestemmelse derom treffes av anstaltens styre. Denne foreslåtte forandring henger muligens sammen med en våknende forståelse av behandlingens individuelle karakter, men skyldes kanskje i vesentlig grad den ting at man i de foreslåtte edruelighetsnevnder mener å kunne få så god og verdifull bistand til fortsatt vern om de utskrevne at man tør våge forsøket.

Loven om edruelighetsnevnder som jeg i denne artikkel ikke skal komme nærmere inn på, men som jeg håper vil bli vedtatt, synes på mange måter å betegne et gledelig fremskritt, men tillike også en rett kraftig inngripen i folks privatliv. Den er imidlertid blitt en sosial nødvendighet, og den vil visselig bli til hjelp for mange som nu lider under drikkeondet.

Men ett er å få en lov, et annet er å få de rette menn og kvinner til å praktisere lovens bestemmelser. Edruelighetsnevndene må sammensettes av folk som har sådant livssyn og hjertelag at de ser sin glede i å kunne hjelpe sine medmennesker, og i samme grad som det skjer, vil loven kunne bli til virkelig hjelp og velsignelse.

Aremark prestegård d. 21. januar 1932.

Ivar Th. Aarseth.

KRISTENDOMMEN OG KULTURKRISEN I KINA

DE KRISTNE SKOLER

Av misjonær Nicolai Kiær.

Den kjente leder av den kristelige studenterbevegelse og av den protestantiske verdensmisjon i vår tid, dr. John R. Mott, kom under sitt besøk i Oslo i 1909 med følgende uttalelse: I de første fem år vil Kina være mere åpen for enhver innflydelse enn i de følgende femten år. — Men idet dr. Mott pekte på Kinas åpne dør, forutsa han samtidig at den ikke lenge vilde bli holdt åpen.

Våre erfaringer i de tyve år som er gått siden dr. Mott fremførte sitt syn på den nærmeste fremtid viser at han har hatt stor rett i sine profetier. Efter en velsignelsesrik arbeidstid for den kristne misjon begynte man temmelig snart å føle en bevisst motstand mot all kristen innflydelse i Kina, og da revolusjonen brøt ut og landet kom under kommunistenes og soldatenes skrekkregimente, øket fremmedhatet og kristendomsfiendtlighetene voldsomt. Efterhvert som nasjonalistregjeringen etablerte sig i Nanking og de forskjellige departementer begynte å funksjonere, gikk særlig undervisningslederne målbevist tilverks. Hvad der rundt om i provinsene et par år før blev ansett som radikale forslag, blev nu fastslått ved lovbestemmelser når det gjaldt misjonsskolenes frihet til religionsundervisning — hvilket tidligere var blitt hevdet gjennem de såkalte «ulike traktater».

Betingelsene for å være anerkjent skole med rett til å avholde de almindelige eksamener blev nu følgende, av særlig betydning for misjonsskolene: 1. Skolens navn må ikke minne om at det er en kirke eller misjon som står bak. — 2. Skolen skal ha kinesisk bestyrer og to tredjedeler av bestyrelsen skal være kinesere. — 3. Skolen skal først og fremst ha som for-

mål å meddele kunnskaper. — 4. Der må ikke drives nogen religiøs propaganda blandt elevene. — 5. Religion må ikke være fag i skolen.

At disse lovbestemmelser har skapt problemer for misjonene er innlysende. Kina har selvfølgelig, som et selvstendig land, rett til selv å bestemme hvorledes dets skolevesen skal legges an. Men for misjonsskolenes eksistens vil de ovennevnte betingelser bli av vital betydning. Den tid er derved kommet da misjonsskolene er stillet overfor spørsmålet om å drive skoler hvor der ikke kan undervises i religion. Skoleandakter med helt frivillig anledning for elever i middelskoler og forskoler til å delta, er forbudt. Bibelen og kristelige, såvelsom andre religiøse bøker, blader og billeder er banlyst fra skolebibliotekene.

Det var derfor å vente at der vilde komme et andragende til nasjonalregjeringens undervisningsdepartement om å forandre disse strenge bestemmelser som jo særlig føltes rettet direkte mot de kristne skoler, da ingen annen religion enn kristendommen kan sies å ha nogen virkelig betyding for Kinas skoleungdom i vår tid. Der blev så ivår sendt nasjonalregjeringen en «petisjon fra de kinesiske kirker om forandring av restriksjoner mot undervisning i religion og mot andakter i kirke-skoler.» Denne petisjon blev undertegnet av femten store kirkesammenslutninger, bl. a. den lutherske kirke i Kina hvorunder Det norske misjonsselskaps virksomhet hører.

Petisjonen, som er en avhandling på flere sider, nevner først formålet for de av kirkesamfundene drevne skoler: gjennem kristen karakterdannelse og allsidig og tidsmessig undervisning å hjelpe ungdommen til å tjene samfund og stat. Dernest pekes på det betenkelige i å skille religion fra undervisning. Videre hevder kirkesamfundene i sin skrivelse til regjeringen at mange tusener av barn og ungdom ingen skoleutdannelse vil få dersom kirkeskolene blir tvunget til å lukke. Disse skoler øver ingen tvang og er åpne for både kristne og ikke-kristne elever, og grunnloven har jo forøvrig fastsatt religionsfrihet. I den forbindelse minnes der tilslutt om dr. Sun Yat-sen's stilling til religionen, særlig til kristendommen: «Dr. Sun kjempet en god kamp for vårt land i over 40 år. Han fikk

sin utdannelse i kirkeskoler, og bekjente på sitt dødsleie at han var en kristen. Han anså ikke religion som noget der gjorde ham blind overfor kunnskap. Han mistenkte ikke kirkeskoler for å være instrumenter til å bedøve og svekke ungdommen. Fordi han kjente kjernen i Jesu Kristi religion og den måte på hvilken kirkeskolene virket, gav han de kristne institusjoner sin helhjertede støtte, endog til det siste øieblikk han var i denne verden. Hvorfor skal da hans efterfølgere handle mot hans hensikt?»

På denne henvendelse fikk kirkesammenslutningene i sommer et inngående svar fra nasjonalforeningens undervisningsministerium, hvori det til slutt heter: «Der er ikke bare *en* religion. Hvis vi tillater enhver religion i undervisningens navn å kappes om å drive religiøs propaganda, vil den naturlige følge bli splid og strid. For å forebygge muligheten av slike uheldige virkninger i fremtiden er derfor undervisningsministeriet nødt til å påby disse restriksjoner som ikke bare angår kristendommen, men likesåvel andre religioner».

At regjeringen under enhver omstendighet akter å hevde dette sitt standpunkt viser en liten begivenhet som nylig fant sted. En kvinnelig kinesisk student blev nektet pass, fordi hun i sin ansøkning hadde nevnt at hun vilde studere religionsundervisning i Amerika. På fornyet anmodning kom der svar fra undervisningsministeriet at pass til studenter som vilde studere i utlandet, vilde bli utstedt — «kun på den betingelse at der ikke vilde bli innbefattet noget religionsfag i studiene. Dette er regjeringens bestemte plan».

Det har vært nevnt at seks av de ti betydeligste medlemmer av nasjonalist-regjeringen i Nanking er kristne. Der opgis videre at 150 av regjeringens funksjonærer tidligere har vært styremedlemmer og sekretærer i Kinas K.F.U.M.-bevegelse, altså menn som vesentlig er utdannet gjennem misjonsskolene og kristne institusjoner. Men disse menns innflydelse har åpenbart ikke vært stor nok til å utvirke imøtekommenhet overfor de kristne skolers krav om frihet til religionsundervisning for Kinas ungdom.

En kristen ung forretningsmann som står i en betydelig og selvstendig stilling, gav mig følgende forklaring: Saken er, sa

han, at regjeringen er nødt til å ta hensyn til den venstre, radikale fløi av nasjonalistpartiet hvis støtte den ikke tør undvære. Påvirket av kommunistisk, anti-kristelig agitasjon har denne radikale fløi sikret sig ledelsen av undervisningsministeriet som med sin skolepolitikk vil få en skjebnesvanger innflydelse på ungdommen og dermed på landets fremtid.

Men forklaringen trenger en dypere begrunnelse; det er ikke nok bare å henvise til den akutte politiske krise eller til den hektiske nasjonalisme og de midler som tas i dens tjeneste for å bli frigjort fra «de ulike traktater» og Vestens «imperialistiske religion», selv om man ser interessante nok eksempler i så måte. Således blev nylig de berømte films «Kongernes konge» og «De ti bud» av regjeringen forbudt i Kina — «forat ikke folket skal forderves av imperialisme og fordummende overtro».

Forklaringen på Kinas innstilling overfor kristendommen må sees ut fra hele det kinesiske livssyn og landets eiendommelige historie. Den kinesiske civilisasjon er gammel og god og livskraftig og hittil temmelig upåvirket av ytre innflydelse. Men fra nu av kan Vestens kultur-innstrømning sammenlignes med en flod som truer med å oversvømme landet og øve en gjennemgripende innflydelse på det gamle kjemperike.

Hvad anser nu, under disse nye forhold, kinesiske ledere som den største hindring for Kinas fri utvikling av alle gode muligheter? Den kristne skoles innflydelse på ungdommen? — Nei, gjennem det mangestemmige kor som roper svaret, hører vi mest gjennemtrengende slagordet om «de ulike traktater», «stormaktenes økonomiske og politiske strupetak på Kina». Og spør vi: Hvad er den vesentligste hindring for at Kina vil anta den kristne religion? — så svares der atter: «De ulike traktater!» og det også fra kristne kinesiske ledere.

Oppe ved det berømte borgtårn på den siste rest av Changsha ærverdige, gamle bymur er der nu i denne nye tid bygget en merkverdig «minnehall». «Glem ikke fedrelandets nedverdigelse!» er hugget i sten som overskrift på en rekke tavler som nevner 22 dager i årets løp hvor man skal minnes den ene ydmygelse efter den annen som Kina har lidt — stormaktenes ulike traktater som blev påtvunget Kina, konsesjonene, Japans

vold mot landet, drap av kinesiske borgere ved forskjellige anledninger, i alt 22 minnedager som feires en for en med store demonstrasjoner. «Forstår De hvad der står skrevet her?» spurte to skoleungdommer mig mens jeg stod og leste innskriftene. — «Da forstår De også at vårt ansvar er stort!» — — Ved inngangsportalene til de store skolene i byen og inne på murveggene står nasjonalismens katekismus, agitasjons-bruddstykker av Sun Yat-sen's bok om «Folkestyrets innstilling», utgitt med stadig radikalere fortolkning. Skriften på veggen i Kina peker atter og atter på landets nedverdigelse under Vestens voldsvesen som årsak til all ulykke i Kina. Og den unge slekt opegges av disse slagord, så hjertene herdes til hat under det «ansvar» den føler for sitt folks fremtid.

Men der er også dem som mener at grunnskaden i Kina ikke i første rekke har sin rot i Vestens voldsmessige inntrengen i idylliske tilstander i det gamle «Riket i midten».

Dr. Hu Shih er en dyktig klassisk kinesisk skolar som i særlig grad har æren av den populære sprogreform i Kina som ikke bare vil bli til stor hjelp for almindelig folkeoplysning, men også gjøre moderne litteratur mere håndterlig på alle områder. Samtidig er denne praktiske filosof bekjent med Vestens filosofiske systemer gjennem sine studier i Amerika. — Kinas virkelige fiender er hverken imperialisme eller kapitalisme, hevder dr. Hu Shih, men disse fem onder: fattigdom, sykdom, uvidenhet, korrupsjon og borgerkrig. «Fem og nitti prosent av befolkningen er under fattiglinjen. Pest, feilaktig lægebehandling og elendige helseforanstaltninger har øket dødsprosenten hos folket. Uvidenhet lammer evnen til livsophold og selvstyre, svekker evnen til å bekjempe fattigdommen, hungersnøden og sykdommene — og gir anledning til at landet herjes av en flokk politikere og militarister. Bestikkelser blandt regjeringens embedsfolk og snyteri blandt handelsfolk og tjenere er bare forskjellige utslag av det samme onde som gjennemsyrer hele samfundsorganismen. Borgerkrigene siden 1911 har gjort landet fattigere, mindre skikket for næring og liv, gjort embedsmennene mere korrupte og undervisningen mere bankerott. Det er disse fem onder som har ødelagt landet, svekket motstandskraften og gjort Kina til et lett bytte for imperialismen».

Hvorledes skal så det nye Kina bygges op? — På det spørsmål svarer dr. Hu Shih at han ikke setter lid til en evolusjonsmessig utvikling, som han mener er både langsom og ødsel, blind og uten målbevissthet. Militære maktmidler har han heller ingen tro på. Og dr. Hu Shih har ikke større tillit til de profesjonelle propaganda-makere enn til taoist-prestenes tryllefomularer og djevlebesvergelser. Derimot tror denne leder, som særlig blandt studerende ungdom begynner å vinne gehør som noget av en ny profet i landet, at der må en bevisst rettet intellektuell revolusjon til forat det nye Kina skal kunne bygges på betryggende måte. — «Vi må se våre vanskeligheter klart. Vi må definere dem. Vi må samle vår arbeidsvilje og tankekraft for å løse problemene». Alt i alt er det et spørsmål om *intelligens*, konkluderer dr. Hu Shih. Og her mener man at utlendingenes skolearbeide skal være med.

Som en trøstende opfordring til de kristne misjonsskoler om å fortsette å gi Kina det beste av Vestens kultur-resultater, sier en kinesisk kristen pedagog: «Er der noget ukristelig i å hjelpe Kina med å utvide undervisningsmulighetene uten nogen forbindelse med religion?» og fortsetter videre med å si at «det er en kristen plikt og vil bli opfattet av kineserne utelukkende som en vennetjeneste». For andre kinesiske ledere er dog spørsmålet om hvorledes det nye Kinas grunnvold skal legges, ikke fullt så liketil. Ensidig dyrkelse av intelligensen for å nyde fruktene av «kunnskapens tre» har vist sig meget skjebnesvanger.

Vår tids kulturproblem her i Kina og forøvrig i hele verden — er det ikke at vi på alle samfundslivets områder, gjennem dyrkningen av materiell teknikk, har sluppet løs større krefter enn vi har moralsk evne til å beherske? spurte en av mine beste kinesiske venner mig. Selv hadde han fått sin utdannelse som ingeniør i Europa, i skyggen av verdenskrigen, og kom ut igjen til sitt gamle fedreland da borgerkrigen var i full gang.

Der må noget mere livsbetryggende til enn bare å nyde av kunnskapens tre. For få år siden var kamelkaravanene og trillebørene transportmidlene her ute, ved siden av byrdebærenes slit. Nu dundrer jernbanene frem over de lange stålbroer og farer langt innover landet, mens bilene suser avsted i stadig flere ruter og luftflyene freser høit over gamle landsbyer hvor folket

ennu dveler ved sine drage-drømmer. Nye krefter og muligheter er tilgjengelige for enhver, og der er intelligens nok til å følge med i det store sprang utviklingen nu tar i dette slektledd — men bærer det i den riktige retning? Hvor er veien? Går det fremad og opad? Bygges der på den rette grunnvold? De ytre ting gir ikke den vesentlige sannhet om den virkelige tilstand. Det kommer an på de skjulte tankers innstilling og hjertets handlekraft.

En av Kinas ledende kristne pedagoger, dr. Chang Po-ling, rektor ved det berømte Nankai-universitet i Tiensin, viste mig et stort speil som han har satt op ved inngangsdøren hvor studentene kommer hver morgen. Landets fremtidige ledere skal daglig se sig selv som de er. På et studentermøte nevnte rektoren den erfaring han selv hadde gjort: Den som er av sannheten vil høre Jesu røst og se sannheten om sig selv — at vi mennesker trenger tilgivelse, og kraft til seier over synden i menneskehjertet, vi trenger Jesus Kristus som vår og verdens frelser.

Igår og idag er Kristus den samme. Kristi evangelium er alltid tidsmessig for ung og gammel, for fattig og rik, for alle folkeslag, fordi det viser menneskehjertene veien, sannheten og livet. Jesus Kristus er den rette grunnvold som Kina og hele verden kan bygge sin fremtid på. Han vil seire over alle antikristelige lovbestemmelser og all motstand. Det er kristendommen som skal møte og løse kulturkrisen i det gamle kinesiske rike.

Kina, februar 1931.

Nicolai Kiær.

JOHN RUSKIN OG BIBELEN

Av dr. theol. TRYGGVE DOKK.

«England er inga øy lenger, inga dronning over dei sju hav! So er det og snart slutt med splendid isolation!» Slike spådomar høyrer ein tidt. Men likevel er det sumt som varslar om at enno er det ikkje tid til å skriva soga om splendid isolation. Det ovrar seg enno ei ser-ånd på øyriket, som ikkje er avhengig av verdsherredøme og geografiske serhøve, men av religiøse serhøve.

I føreordet til den engelske utgåva av Sinclair Lewis' Babbitt skriv H. Walpole: «I England er vi likesæle med kunst, trur eg. I alle fall er vi tolleg visse på at livet er viktigare enn kunst.» I det moderne England møter ein ikkje so lite av den djupe isolasjons-trong som det gamle Kristordet vitnar om: «Og om auga ditt freistar deg, so riv det ut og kasta det frå deg! Det er betre for deg å ganga einøygd inn til livet enn å have tvo auge og kastast i helviteselden». Det underlege er ikkje at slikt eit gamalt ord vert citert i vår tids kulturdebatt, men at det vert greitt omsett i moderne tale.

At det gamle idealet ikkje bert er ord, men setjast i verk, det syner Ruskins soge. Då han var ung, kunde han gje si halve årsinnkome for eit bilete av Turner. Men då han fann at livet var kostesamare enn kunstsynet, drygde ikkje kunstdomaren med å gje opp si manndoms gjerning, og slå inn på nye vegar. Han var lik den mannen som søkte den kostesame perla, og selde alt han åtte og kjøpte perla. Han var ein mann som det vyrdelege Oxford kalla til professor i kunstsoge. Men han heldt seg ikkje for god til å læra arbeidarar teikne-kunst i ein ufjelg kveld-skule. Ruskin var alltid i verksemd, på ferd eller heime, «a student», lærd av den serlege typen som dei retteleg lærde ikkje vilde godkjenna, geolog utan å vera geolog, teolog motsagt av alle teologar, kunst-granskar til forarging for professorane, sosialøkonom til sin eigen ruin. Allsidig var han, ein engelsk gentle-

man-lærd. Sterke brytningar merkar ein i hans vokster, likevel finst det ein raud tråd som gjev hans livssoge samanheng, ein interesse som han aldri svik om han går frå eit standpunkt til eit anna, om han går frå ei religiøs overtyding til ei anna, og det er interessen for bibelen. Bibelen er ikkje bakgrunn men forgrunn; midt oppe i hans kulturverk lyser bibelsk ånd og ord.

Det finst dei engelske religiøse hovdingar som har styrt religionen i kraftige straumar inn i folket, som Wesley eller Booth. Men Ruskins kristendom har ingen ofse med seg, den kom meir som stille dogg, lagde seg varleg men allstad, tett inn til røtene av kulturlivet; skapte ingen straum, endå mindre nokon flaum, men merkast likevel. I ei tid då den kontinentale kristne tykkjest måtte gje Höffding rett når han kaller kyrkja ambulansen i ætta sin strid, i slik ei tid står Ruskin fram og viser at kristendomen enno kann vera fortropp i kulturkampen.

John Ruskin vart født 1819, var i verksemd vel halvt hundrad år, døyr 1900. Det synest meg som Ruskins skrifter kann kveikja modet hjå den som trur på kulturoppgåva åt kristendomen. Hjå han lever kultur og religion i eitt, slik at det er uråd å segja når han er kulturgranskaren, og når han er den religiøst inspirerte. Heile hans liv vitnar om denne samanhengen. Men eg tenkte det kunde ha sin serlege interesse å gjera ei snarferd gjenom skriftene hans, og syna korleis desse kultur-minnesmerke jamt speglar av bibelen.

Ein lyt likevel fyrst stogga ved sume drag i hans livs-bilete som syner hans ser-hått og religiøse innstilling.

Son åt ein rik vinkjøpmann hadde han all den fridomen til å fylgja sine hugskot som berre ein riking kann ha. Og faren gav han fridomen, avdi han tidleg merkte seg dei mektige evner som budde i guten. Men mora var det som batt honom, og tøymde han i religionens band! Ho ofra han til Guds teneste som ei Israels dotter kunde ha gjort. Og til sin døyande dag stod han som den frie åndskjempa, men alltid bunden i si teneste.

Liksom alle namngjetne prøisarar har styrt herferder i barnekammerset, soleis vert det gjerne fortalt at alle store engelskmenn har stått opp og preika i leikstua. Og det er sagt

at Ruskin før han var tri år steig opp på ein stol og tala: «Godtfolk lyt vera snilde, om de er snilde, vil Gud elska dykk, om de ikkje er snilde, vil Gud ikkje elska dykk. Godtfolk lyt vera snilde.» Og prest skulde han vera; difor vart han send til Oxford. Men ein sjukdom gjorde ende på eksamenslesning; og i den ro han no fekk, kom han inn på den veg han seinare skulde fylgja. Han fann ut at det frie bokmanns-arbeidet høvde betre enn preikestolen. Alt då han var ein 14 års gut, hadde det brått gått opp for han kor vedunderleg ven Guds skaparverk var. Han sjølv skildrar denne oppdaginga som ei omvending. Og kjenslenæm som han var, gådde han venleik der andre ingenting vart var. Denne evna gjorde han til den klårsynte kunstdomaren som hjelpte Turner til den plass han fortente. Og hans syn for genialitet vart kvest, og hans auge vart opna då han las Carlyles Heroes. To menn som Carlyle og Ruskin måtte koma til å stydja kvarandre, ulike i so mangt, men samde i trua på geniet si skaparmakt. Den rette kunstnaren er sann og heilrend, sann mot Guds skaparverk. Men hans verk kann trivast berre når det samfund han vil tena, er rettferdig. Det var då han arbeidde med venetiansk kunstsoge at han vart overtydd om dette. Skulde ein finna fram det beste og edlaste av kunstverk, måtte ein studera det som var edelt i natur og sosialt liv: den høgste kunst blømer berre når religion, rettferd og orden blømer.

Soleis gleid han frå kunst-studiet over i studiet av samfundet. Og det låg ikkje for Ruskin å gjera ein ting halvt. Ikkje før var han klår over den rolle som sosiale tilhøve spelar for det åndelege liv, so legg han sitt arbeid over i nytt far. Estetikaren vert agitator. Han som elskar venleik og edel luksus, går til dei skitne fabrikkbyane og byrjar byggja ein rein og rettferdig arbeidarby. Dette omslag kjem i 1850 åra. Og no, då han tek til å skriva og tala om sosiale spursmål, vert hans ord harde. Hadde hans stil før vore namngjeten som fin musikk, støkte han no lesaren med ein storm av klagemål mot samfundet. Den profetiske tonen i bibelen legg sin dåm over hans skrifter. Både tone og innhald i skrifta høver for Ruskin, no han ikkje lenger er estetikaren men reformator og profet. Nett i eit folk som det britiske, «bibelens folk,» vil slike ord falla i god jord.

Eg skal freista syna korleis Ruskins verk er underbygt av bibel-ord, korleis hans tankar veks fram av og saman med bibelske tankar.

*

Korleis las Ruskin bibelen?

I sine dagbøker og brev nemner han jamleg bibellesinga. Han les dagstøtt i bibelen. Og hans lesing er eit verkleg studium. Noggrant merkar han seg dei ord han finn verd å merka seg; soleis skriv han om eit ord i Openberringa, at dette kann vera emne nok for ein heil dags ettertanke: «verda er Guds under». For Ruskin står bibelen i klasse med dei «evige bøker», som han talar om i Sesame and Lilies. Les ein slike bøker, får ein part i tankane åt dei store hovdingane og tenkjarane. Men han strekar under, at ein må vel akta seg for å leita etter sine eigne tankar i desse bøkene; det er bokskrivaren sine tankar ein lyt finna. No er dette ikkje so fort gjort: «men ver trygg, om bokskrivaren er noko tess, vil du slett ikkje få tak i hans meining med det same». Vismannen maktar aldri segja beint fram alt det han veit. Åhøyraren lyt finna det «i dulde ord og parablar»; her merkar ein atterklangen av Jesus-ordet om likningane. Den som ikkje iddest streva med sanninga, skal heller ikkje finne henne. — Og bibelordet har som alle ord både ei form og eit innhald. Innhaldet lyt ein hogga ut or bokstaven som ein høgg gullet ut or steinen. Helst skal ein bibellesar streva med grunnteksten. Sjølv nyttar Ruskin det eldste handskrift det har lukkast han få fatt i. Når ein tvingar seg til å streva med teksten, vert den daglege lesinga meir enn ein gudleg vane. Ellers kann orda verta «ord som ein har lese og lese oppatt til dei er som velkjende hus-vener, som ein snautt ser når dei kjem inn.»

Rett nok må ein rekna med at folk dømer på ymse måtar um bibelen. For sume er det kvart ord som er inspirert, for andre innhaldet i heilom. For Ruskin er det om å gjera at dei fleste lyder til dei bibelord han vil bera fram. Difor nyttar han bert slike bibelord som både truande og vantruande lyt merka seg. Sjølv meiner han at bibelen gjev ei openberring. So kann skrifta fortelja menneska det dei ikkje kann fortelja seg sjølv. Det er dei vedunder av visdom som fyller

bibelen som får han til å tru på openberringa. Denne visdomen er det rette mirakel som ein lyt tru jamvel om ein ikkje ser det mirakuløse i at «sola stod stilt i Gibea»; for Ruskin er det tvertimot eit under at sola framleis går i sin bane: «Vi vert alle drukna i eit hav av mirakel».

Visdomen åt bibelen er Guds visdom; dermed vert skrifta eit ljos for ættene til denne dag. Og jamvel om Ruskins religiøse syn skifte, so slutta han aldri spørja bibelen til råds. I ei av sine siste skrifter fortel han korleis mor hans tvinga han til å lesa og lære lange stykke av skrifta då han var småguten. Og det vil høyrast underleg for den moderne pedagoden, når Ruskin vitnar slik: «denne tvangen til tolmod, til noggrann saumfaring, gav meg ikkje berre kjennskap til bibelen, men ogso mykje av mi granskar- evne, og min sans for literatur.»

*

Ein skal ikkje ha snudd mange blad i ei Ruskin-bok før ein finn islettet frå skrifta. Alt i dei kunst-kritiske arbeid finn ein det. Men av størst interesse tykkjest det meg vera å saumfara hans sosial-etiske og økonomiske tankar. Desse tankane har sett merke i det moderne Englands kulturliv; men tankane syg kraft av bibelord.

Det er i forelesningane «The Political Economy of Art» 1857, at Ruskin fyrste gongen handsamar sosiale spursmål. Og då han skal tala til kristne med-borgarar, lyt han rydja or vegen eit rangsyn som stengjer for eit ålvorleg sosialt ordskifte. Det *asketiske* synet at fatigdom er ei dygd, er eldre enn kyrkja. Men den kristne kyrkja har knesett synet som eit ideal, og dermed vert sosiale reformar seinka. Og med bibelord vil han tyna slikt rangsyn som bind store flokkar i likesæla. Sant nok har Kristus tala um den urette Mammon. Men dermed er det ikkje sagt at all Mammon er urett. Har ikkje Gud sjølv gjeve menneska all den rikdomen som veks på jorda, alle dei skattane han har lagt inn i fjellet? Skapingssoga fortel om dette. Askese er ei fylgje av dualismen. Fortel ikkje Jesus at far åt den burtkomne sonen byd tenarane bera fram den gildaste klædningen, slakta den feitaste kalven, og var det ikkje musikk og dans i fars-garden? Guds vilje er

det at menneska skal nyta den rikdomen som vert bore fram; men rett nok må menneska nytta rikdomen slik at han vert til gagn. Det er ingen som gjer Guds vilje når han toler fatigdomen Salomos ordtøke gjev oss ei rettleiding i det økonomiske spursmålet: «Fatigfolks nybrot gjev rikeleg føda, men mang ein vert tynt ved urettferd» (13, 23). Rikdom er det nok av, men korleis vert han bytt millom brør? Om alle berre hadde vore lik den dugande kona, skildra av den vise Salomo: «Oppe er ho i otta, og gjev sin huslyd mat, og etlar åt ternene ut»!

Rettferdig vert utetlinga berre når menneska kjenner kvarandre som brør. Men brør er dei ikkje minder dei kjennest ved ein far: «Vår far som er i himmelen». Er Guds styre eit far-styre, so må menneska freista skipa samfundet som eit farstyre, eit patriarki. Treng ein dermed krevja eit tyrannisk styre? Langtfra: «Ver ikkje som hest og muldyr som ikkje har vet: deira prydnad er taum og beisl til å temja deim». (Salme 32, 19). Den taum som skal tøyma sjølvelsken åt menneska, er ikkje eit hardstyre, mein ei åndsmakt; Gud har sagt: «Eg vil gjeva deg råd med mitt auge på deg.» Og den som kjenner Guds råd og som kann styra, er geniet. So må mannen lata geniet koma fram og få sin rett; då vert det åndsmakter som styrer.

Den rette hovdingen må få styra. Men dette er ikkje nok. Folket må og vilja gjera det som rett er. Og no har all røynsle vist at Evangeliet sin dom om den «*gode gjerning*» er ein vis dom: Eit verk er i seg sjølv aldri godt, minder det er gjort med god vilje, minder den gode trua er drivfjør. Ruskin greier nøgje ut om det gamle kristelege spursmål, tru og gjerning. «Etter fruktene skal ein døma treet,» og mange liknande ord kunde segjast mot dei kristne lærarar og preikarar. Men god vert gjerninga berre når den gode viljen ber henne: «Du skal ikkje gjera noko træl-arbeid der» (3 Mos. 33, 7). Hjarta må verta eit tempel, so vert rettferd mogleg på jord. Ein grunnregel skal det vera å byggja ikkje bert med hand, men med ånd (Apostgj. 7, 48).

Er far-styre og brorskap dei rette former for samfunds-liv, då må den økonomiske liberalismen vera urett. Tevling kann ikkje vera ei hovudsak i det samfund der bror elskar bror. So freistar Ruskin draga fram det kristne riddar-idealet frå

gløymsla, og oppattnya det i moderne industri. I St. Georg-samfundet vil han skipa eit mønster for produksjon og sameige. Ikkje av rett, men av medkjensle og brorelsk skal alle få sitt, jamvel den ringaste. «Unto this Last,» til den som kom til faren i den 11te time, jamvel til han vert det etla full dagsløn.

Soleis lyt ein rekna med åndelege tildriv når ein vil skipa det rette sosiale tilstandet. Og Kristus er det som har peika på dei åndelege faktorar som kan skape orden. I seg sjølv kann materielle godar like snart verta til ska som til gagn. Pengar har skapt den usleste type brotsmen, som dei i si tid dreiv Judas-verket. Ånda må kontrollera dei. Det er ei djup meining i bibelordet om dei to vegane; økonomisk liberalisme er den vonde vegen, til brorsamfundet fører den rette vegen. Er det so at grunnlaget for Guds rike er sjelelege krefter, so er det same tilfellet med det ideelle menneskesamfund: «Guds rike er inne i dykk,» «Guds rike er ikkje mat og drykk, men rettferd, fred og glede i den Heilage Ande.» Og Guds Ande gjer menneska til hans born, so dei kjenner seg som brør seg imillom.

No er det ikkje nok at folk gjer det som rett er, jamvel om dei gjer det med god vilje. Rettferdig slik som bibelen krev det, er menneska fyrst når ho gjer det rette med *glede;* ho må «hungra og tysta etter rettferd,» so gjer den gode gjerning menneska sæl og glad. Ogso til den sosiale reformatoren er det ordet tala: søk fyrst Guds rike og hans rettferd, so skal de få alt det andre attpå.

Ruskin freistar med bibelsk kommunisme både i teori og praksis. So kann han ikkje ha samhug med Paris-kommunen: Det kristne bodordet byd «å gjeva heller enn å taka;» men korleis skal hjarta makta hysa sann brorelsk, om det ikkje vert *oppseda* til slik kjærleik? Utan slik *oppseding* vil menneska krevja brødet som hundar, ikkje som born av same far. I Sesame and Lilies stakar Ruskin opp stemneleida for den rette oppsedinga. Som det no er, går opplæring og skulearbeid for mykje ut på å gjera barnet «tevleført.» Sjølv er læraren og presten oftare fengd av farisear-ånd enn av Jesu ånd. Har ikkje oppsedaren helst hug på dei fremste plassane i synagogen? Og lærer ikkje disipelen å trå etter fremste romet? Dette

er fylgja av det liberale systemet med tevling til sterkaste drivfjør. Oppsedaren er altfor ofte lik den falske hyrdingen som ikkje kann styra flokken til godt beite. Den sanne lærar-visdomen ligg ikkje i sjølv-utvikling men i oppgjeving av seg sjølv. Den gode kvinna har denne eigenskapen framfor mannen; difor var det og ei kvinne som fyrst fekk møte den oppreiste, herleggjorde Krist. — Eit Ruskinord som er ettertanke verd nett no, då det vert reist krav om kapprusting i skulestell, rasjonalisering i opplæringa, medan debatten om karakterdaning har gått av mote!

Den gode læraren skal ikkje gløyma det verd som det audmjuke sinn har. Og audmykt er frukt av gudsteneste og age for det heilage. Jamvel den visaste har bruk for å fylgja dei tri vise i evangeliet og be om å få knela ved krubba. Slike rettleidingar er sett op imot Stuart Mills påstand, som går ut på å syna at opplæring i audmykt tyner sjølvstende og skiplar sosial reform. — Intellektuell opplæring utan etisk oppseding vil aldri føra fram, meiner Ruskin. Men den kristne læraren som ikkje lever i samhøve med sin religiøse og etiske lærdom, er ogso komen oppi uføre, han «talar lygn i hykkelskap,» han er ein farisear som utan rett har sett seg på Mose stol. Men «Om den blinde leier den blinde, skal dei båe detta i grøfta.» Er då ikkje ei oppseding grunna på reint humant grunnlag godt nok! Ruskin svarer at havesykja er naturleg og menneskeleg nok. Det er grunn nok til at «naturleg oppseding ikkje fører fram, men berre til eit skorfeste som liberalismen jo er. Anten lyt menneska fylgja Kristus og dei heilage, eller sine eigne drifter; det er berre to vegar til å gå. Skal det noka tid lukkast få til sosial rettferd, må oppsedinga av barnet vera slik at det ynskjer rettferd. Dermed vert oppsedinga ein viktig lekk i sosialt reformstrev. I heilom samstavast Ruskins skule-tankar med vår eigen Grundtvig: skulen lyt gjera barnet til eit godt barn, bu det for livet; den intellektuelle kveiken kjem i andre rekkje: «lær born å te seg vakkert under Guds himmel, ja som dei alltid stod under auget åt Faren som er i himmelen.»

*

Som før nemnt skifte nok Ruskin religiøs overtyding i sitt lange liv. Men hans kjærleik til bibelen skifter ikkje. For han vart bibelen verande ei dagleg kjelde til åndeleg oppatt-

nying. Den store rikdomen på alleslag emne, den djerve stilen, dei djupe tankane makta alltid kveikja hugen. Og når ein idag merkar Ruskins ånd og hand i so mangt sosialt tiltak, og på det pedagogiske område, so er det ikkje vanskeleg å timja bibelen attum alt dette. Verdet åt bibelen for engelsk kultur syner seg greitt gjenom hans verk. Sjølv har han skrive: «Kva hadde Europas intellekt vore utan bibelen? Ein kann berre fylgja faret til Paradise Lost, Divina Commedia, Goethes Faust, Byrons Cain, Imitatio Christi» — lyt vi ikkje leggje til: «og Ruskins verk?»

Tryggve Dokk.

DEBATT OM PSYKOLOGI OG SJELESORG

I.

REPLIK TIL BISKOP BERGGRAV

Af overlæge H. I. Schou.

I januarheftet har redaktøren skrevet en artikkel: «Kan psykologi drepe?» Artiklen handler om psykologien som en drabsmand for den finere og mere umiddelbare sjælesorg, og dette synspunkt frister stærkt til modsigelse. Rigt nuanceret som artiklen er, vil forfatteren maaske sige, at mine indvendinger er uberettigede, thi protesten er latent til stede i hans egne udtalelser. Men dette afskrækker mig ikke. *Tendensen* i artiklen er gal. Og den er gal af to eller tre grunde.

For at begynde med artiklens slutning: «Kirken skal vogte sig for at faa psykologer i stedet for sjælesørgere.» Maa det være tilladt at spørge: Hvor er de kirkelige psykologer, der er traadt i stedet for sjælesørgerne? Ser man omkring paa præsterne i land og by, der under smaa økonomiske forhold ofte kæmper for at faa livet til at gaa rundt, betrængt af den radikale intellektualisme paa den ene side og den primitive pietisme paa den anden side, er det da *dem*, som er blevet psykologer i stedet for sjælesørgere? — Eller tænker forfatteren snarere paa den kreds af frisindede theologer og andre moderne indstillede, religiøst søgende mænd og kvinder, som samler sig under mottoet: «Frit ord» — et tidsskrift, der forøvrigt har en del at lære kirken. Her findes ganske vist en naiv psykoanalysebegejstring, der skæmmer det paa flere maader gode blad. Men er det kirken, der her er tale om? Snarere troede jeg, det var dem, der stod udenfor kirken, samlede dels i en international religiøsitet, dels i en ny retning «Jesu disciplene», som man maaske kan vente sig noget af.

Som den, der har prøvet i nogle aar at give præsterne mere oplysning om psykologiske og navnlig psykiatriske spørgsmaal, vover jeg at spørge redaktøren, om præsterne virkelig driver

sjælesorg i nogen større udstrækning? Af hans egne udtalelser fremgaar det, at han *ikke* tror, det er tilfældet. Han taler om de gamle sjælesørgere, der var mestre i den umiddelbare, ydmyge sjælesorg, der førte nærmere til Guds raad; og han taler om, at det er en stor svaghed ved kirkens sjælesorg, at den anses for at høre automatisk til ethvert præsteembede. Heri ligger vel, at hvis den drives, drives den daarligt. Og heri kan jeg give forfatteren ret. Min erfaring som nervelæge bekræfter gang paa gang dette, at ikke blot neuroser, men ogsaa normale mennesker med sjælelige anfægtelser og stedt i alskens aandelig nød søger ikke præster, men forstandige lægmænd eller gode venner, fordi de ikke føler sig hjulpet af præsterne i almindelighed, naturligvis gives der undtagelser.

Her kommer min anden indvending, nemlig imod paastanden, «at psykologisk læsning ødelægger flere sjælesørgeremner end den opelsker.» Hvad mon det er for uheldige eksemplarer, redaktøren har truffet? Gaar der i Norge en del psyco-chondre præster omkring, der er destruerede sjælesørgeremner? Her i Danmark synes jeg, forholdet er omvendt. De enkelte præster, der paa alvorlig og grundig vis en tid har beskæftiget sig med psykoanalyse og andre psykologiske retninger, kan nok blive «bidt af en gal psykoanalytiker», men naar dette er afreageret, staar de som helhed mere sensibiliserede og instruerede overfor menneskelig sjælenød. Jeg har i min lille bog om sjælelige konflikter lyst efter en psykoanalytisk «Sturm-und Drangperiode» hos theologerne, ligesom man har oplevet den hos nervelægerne og pædagogerne. Sagen er vel den, at den psykologiske problemsmerte overhodet ikke er vaagnet blandt flertallet af skandinaviske præster. Det er derfor, deres forkyndelse er saa virkelighedsfjern og deres indstilling overfor det enkelte menneske saa lidt indfølende og realistisk, saa de ikke søges som sjælesørgere.[1])

Endelig min tredie indvending: At det kun er de robuste, der skal læse lægebøger og ogsaa psykologisk litteratur. Mon dette er rigtigt? De robuste læser for det første ikke lægebøger

---

[1]) At jeg ikke personlig er psykoanalytiker, tværtimod advarer mod denne ensidige, usmagelige, ofte unyttige og altid farlige behandling fremgaar af mit kapitel om psykoanalyse i «Sjælelige Konflikter» (Gad, Kbh., 1931).

saa længe de føler sig sunde. Men dernæst kan de skrøbelige ogsaa af og til hjælpes af lægebøgerne. Her kan vel en nervelæges erfaringer staa maal med biskoppens i Tromsø. Ganske vist kan selvdiagnosen stilles forkert, f. eks. «jeg hører til tredie kapitels andet afsnit»; hvor den paagældende hører til V' kapitels tredie afsnit. Men det er ikke diagnosen, det kommer an paa. Den syge ved godt, at han ikke bliver diagnostiseret eller helbredet gennem litteraturen; men han føler en tryghed ved forstaaelsen, ogsaa den skriftlige, og det er den første betingelse for at komme paa ret køl gennem rationel behandling.

Det centrale spørgsmaal er dette, *om psykologisk indsigt dræber sjælesørgerisk finhed og friskhed.* Jeg tror det ikke. Det vilde svare til, at enhver læge blev en daarlig diagnostiker, blot fordi han havde gennemgaaet universitetsutdannelsen. Berggrav indrømmer selv, at dette er nonsens. Viden og indsigt kan, naar den er *grundig,* kun forebygge udskejelser og berede jordbunden for en nyttig intuition. Berggrav selv vil være den første til at indrømme det ved andre lejligheder. Hvad han skriver her, er ganske paa tværs af hans eget livs udvikling. De store horisonter skyldes netop bl. a. hans psykologiske studier.

Nej, sagen er den, at sjælesørgere endnu tillades at være i plan med kvaksalverne. Enhver mand og kvinde med et godt hjerte og en naturlig evne til indføling, menes at være en god sjælesørger. Der kræves 8—10 aar, før man faar lov at kurere paa syge legemer, men det kræves intet, absolut ingen positive kundskaber for at kurere paa syge sjæle. Enhver kan med nidkærhed mishandle sin næstes sjæleliv, og kommer ikke derved i konflikt med straffeloven. Er dette rigtigt? Er det værre at miskende en blindtarmbetændelse, saa patienten dør, end at trampe paa et menneskes sjæleliv, saa det svier til ham resten af livet? Der tiltrænges et *helt* nyt synspunkt overfor hvad det er at være sjælesørger, og her skulde «Kirke og Kultur» være os en hjælp (og er det i reglen ogsaa); ikke det modsatte.

Hvis en læge, der hver dag staar overfor sjæleligt lidende mennesker — ikke just sindssyge, men overvejende religiøst betonede anfægtede — skulde sige sin mening rent ud, saa er det denne: *Det, som præsterne netop trænger til, er en gennemgribende psykologisk-psykiatrisk orientering,* der givet paa et *tid-*

ligt tidspunkt kunde hindre dem i at gøre alt for mange fejl overfor mennesker. Her tænkes ikke blot paa forveksling af sygt og sundt, som Berggrav rigtigt omtaler som en frygtelig faldgrube for præster. Haarrejsende eksempler kunde jeg nævne paa, hvordan præster kan behandle vitterligt sindssyge med fællesbøn og syndsforladelse langt ind i deres schizophrene forvirringsperioder. Nej, der tænkes paa en orientering i den normale psykologi, specielt den empiriske, saa vidt som man nu raader over den, ikke mindst ungdomspsykologi, barnepsykologi og normal sexuologi. Om 10—20 aar vil ethvert pastoralseminarium være tvunget til at give regelmæssige kurser i den henseende.

Iøvrigt er det muligt, at vor uenighed skyldes forskellig definition af begrebet sjælesorg. Folk flest mener herved en mundtlig evangelisation, hvor man paa tomandshaand tager smaa stikprøver af medparten og herefter giver personligt fortolkede bibelsteder o. lign. Præsterne kalder dette sjælesorg. Det er nærmest en kristelig «omsorg», der her er tale om. Men ved sjælesorg kan ogsaa forstaas en psykisk behandling, der kræver udspørgen, ordning af materialet, diagnose og bred menneskelig vejledning. Lægerne kalder dette psykoterapi. Vi kan ogsaa kalde det en sjælelig «forsorg» i modsætning til en kristelig «omsorg». Men drives denne af en kristen personlighed, vil den altid faa et indirekte evangeliserende formaal. Kunde vi ikke faa klarhed over, om præsterne skal nøjes med at yde kristelig omsorg som tidligere, eller de skal yde sjælelig forsorg overfor de anfægtede og urolige i vor tid.

Naar dette er sagt — og paa samme frejdige maade, som den hvormed min gode ven og altid inspirerende medkæmper Berggrav har udtalt sig — da vil jeg give min fulde tilslutning til synspunktet «per ardua ad astra». Gennem kundskab og viden til klarhed og umiddelbarhed i sjælesorgen. Dette er maalet. Hvert tilfælde maa behandles for sig, altid bevægelig i sindet og uden systemer, men med det dybe formaal, at drage mennesker opad. Sjælesorg paa kristendommens grund er det største af alt. Men man *kan ikke* blive en virkelig habil sjælessørger, saa lidt som en god læge, uden man har gennemgaaet skolen.

H. I. Schou.

II.
DUPLIKK TIL OVERLÆGEN

Jeg har nu lest omhyggelig min egen artikkel om igjen. Dette var i grunnen for mig svar nok. Men jeg er redd for at Schou og jeg kanskje denne gang er gått litt i hver vår skråretning. *Jeg* skrev om syke-psykologi og advarte mot den, *Schou* skriver derimot om normal psykologi og anbefaler den. Jeg slo efter dilettantisme, Schou anbefaler grundighet. Jeg mente at psykologisk halvviden kunde drepe sjele-sørgerisk kvalitet og hadde gjort det. Schou tror ikke at psykologisk *innsikt* dreper sjelesørgerisk finhet og friskhet. Han kaller det nonsens at viden skulde ødelegge en læge, — hvad der ikke er diskutabelt. Jeg derimot mente at vi alle beveget oss i et samspill av viden og intuisjon og at den første *kunde* bli farlig for den sistes friskhet, — *også* hos læger. Schou har lest artiklen som om den behandlet hele spørsmålet om psykologi og sjelesorg, mens dens tydelige begrensning var angitt i undertitlen: «Nogen ord om kunst og sjelesorg».

Jeg kan godt positivt presisere hvad jeg mener: sjelesorg er i sig selv noget mer enn en psykologisk utredning av en konflikt; men sjelesorgen blir ofte unyttig og skadelig hvis ikke også en slik opredning samtidig kan skje. Dertil trenges da både erfaring og kunnskaper. En sjelesørger får aldri kunnskap nok; og han må være vidende om dette, deri innbefattet også om sin alltid utilstrekkelige innsikt. Men for det første kan man aldri *lese* sig til å bli sjelesørger, og for det annet er lettvint erhvervet og overfladisk psykologisk viden en positiv fare. Denne fare er for hånden særlig når der er gått «mote» i en bestemt psykologisk metode, som i grovt skjematisk popularisering brer sig både hos publikum og hos de studerende. Da er der fare for at vi får halvstuderte røvere. Og det er denne skjødesløshet som preger folks lesning av psykologi nu. Det var derfor nettop som psykolog jeg gav et slags varsko. En videnskapsgren er ikke tjent med lettlivet napping av løsrevne brokker fra dens laboratorium.

Jeg setter altså *ikke* dermed de uvidende på hedersplassen, jeg syr ikke puter under armene på late prester, — jeg skrev som jeg gjorde for å få de beste til å sikte ennu høiere.

Og jeg fastholder — som også Schou — at den i Kristus helt forankrede personlighet er *første*-vilkåret for en sjelesørger. Tross all min erkjentlighet overfor den viden som også en sådan personlighet trenger for å bli en helt effektiv sjelesørger, må jeg dog prinsipielt sette denne viden i annen rekke som sjelesørgerkvalitet. Men har jeg først gjort dette, så vil jeg gjerne si: hvem kan forsvare å slå sig til ro i sin uvidenhet? Den som vilde gi sig til å pukke på sin «kristne personlighet» som tilstrekkelig for sin sjelesorg — vilde derved nettop bevise at han ikke var nogen slik personlighet. Men til dem som tenker at nu for tiden skal vi bli knasflinke sjelesørgere og meget bedre enn de gammeldagse fordi vi er blitt så vidende om alt, — heter det: med all kunnskap kan man som sjelesørger kun bli en lydende malm og en klingende bjelle hvis man ikke har Kristus-sinnet.

En spesiell ting som hverken Schou eller jeg har rørt ved denne gang, vil jeg nevne til slutt: efter min mening må kirkens sjelesørgere ikke tenke at de uten videre kan bruke den psykoanalytiske metode. Å psykoanalysere mennesker er forbundet med et tungt ansvar og dyp risiko. Med rette setter her analytikere som Pfister uhyre strenge krav. Man må ubetinget fraråde som helt forkastelig enhver kvaksalvering med denne praksis. Psykoanalysen gir oss hjelp og veiledning i mange ting, vi kan ikke komme forbi den; men en ting er å lære anatomi av kirurgene, en annen ting er selv å operere. Og jeg tror likeså godt vi skal innse — vi almindelige sjelesørgere — at *vår* opgave har både sin egenart og sin egen storhet. Den skal ikke måles på analytikernes praksis som det egentlige ideal. — Vi har kanskje her en liten analogi i indremedicinernes forhold til kirurgene.

Til Schou det særlige ord: vi mangler den samlende oversikt og innførelse i sjelesorg. Hvad nettop overlæge Schou har gitt oss, føder den bønn til ham: gi oss mer, gi oss det som alle vi prester trenger av innførelse i den *sunde* viden om sykdom.

Eivind Berggrav.

LITTERATUR

Instituttet for sammenlignende kulturforskning. Beretning om dets virksomhet inntil sommeren 1931. Av professor *Fredrik Stang*. Aschehoug & Co., Oslo; 212 s.

I omtrent syv år har «Instituttet for sammenlignende kulturforskning» i Oslo virket for sitt formål. Tanken kom fra professor Fredrik Stang, som i 1917 holdt foredrag ved et delegertmøte for «Det nordiske interparlamentariske forbund» om «Norden som centralsted for internasjonalt videnskapelig arbeid.» Forhandlinger gjennem de følgende år førte til at Danmark fikk «Rask-Ørsted Fondet» og Norge «Instituttet for sammenlignende kulturforskning», først og fremst ved statsbevilgning.

Nå foreligger fra primus motor, formannen professor Fredrik Stang en bok «Instituttet for sammenlignende kulturforskning. Beretning om dets virksomhet inntil sommeren 1931.»

Det er spennende og lærerikt å lese om hvordan tanken blev kjempet frem; det er imponerende å lese om instituttets virksomhet i de syv årene. Undersøkelsene som Instituttet har satt i gang, har gitt viktige resultater — hver for sin videnskap. Men enkeltundersøkelsene er ledd i en «sammenlignende kulturforskning», som vil virke til å fremme «forståelsen av andre folks og andre tiders kulturverdier, og bidrar derved til å skape noget av den fordragelighet folkeslagene imellem som er en så vesentlig betingelse for samliv og fremskritt». Det formål instituttet har for arbeidet sitt og den måten det har gjennemført det på, kunde gjøre det fortjent til Nobels fredspris. Les bare om hvordan tyske videnskapsmenn møtes med videnskapsmenn fra ententen til videnskapelig arbeid og selskapelig samvær alt i 1924!

Boken er oversiktlig skrevet, grei og lettlest. *Didrik Arup Seip.*

Konfirmasjon og konfirmantforberedelse. Av *Ivar Holsvik.* 188 sider. O. Nordli 1932.

Presten Holsvik hører til dem som ikke blir stående ved å si at «det og det burde vi gjøre». Han gir sig ikke før han på sett og vis *har gjort det.* Han er selv den første til å innrømme at det kunde bli gjort både anderledes og bedre. Men, mens de andre kanskje gjør vidtløftige forberedelser, så setter han ut med sin båt!

Og det skal han ha takk for.

Jeg tror nok Holsvik har en tilbøielighet til å se *for litet* i den innbyrdes diskusjon — tildels også på trykk — som faktisk er kommet igang mellem prester i vårt land, nettop med tanke på konfirmantsamværene, i den senere tid. Den forteller adskillig om våknende interesse og ansvarskjensle her. Men det er jo blitt med de mer til-

:feldige tiltak her og der. Og noget *enhetssyn* er man heller ikke nådd frem til. Det bør det forresten heller ikke bli tale om, hvis der tenkes på *stoffutvalg* og *fremgangslinje.* Vilkårene for konfirmantarbeidet er så voldsomt forskjellige rundt om i vårt land at det aldri kan bli tale om nogen felles landevei. Det mener heller ikke Holsvik. Konfirmantarbeidet er dessuten i den grad avhengig av det *personlige preg* det må få, at man ikke kan ønske nogen slags uniformering. Men likesom disse forhold ikke gjør arbeidet — og forberedelsene til det — lettere, tvertimot, så betyr det på ingen måte at vi prester ikke har noget å lære av hverandre. Og her er *meget* å lære hos Holsvik, — enten vi tenker på den konfirmantboken hans som kom for et par år siden[1]), eller det blir spørsmål om boken fra iår. De utfyller hverandre, idet den siste mest gir den teoretiske bakgrunn, med litt historikk, og prinsipiell drøftelse. Forf. tilegner beskjedent boken «sine yngre kolleger». Men den er så praktisk verdifull at ingen prest bør la den ligge ulest. Holsviks sjeldne evne til å skrive klart og enkelt — som hørte vi ham tale! —, og hans varme kjærlighet til den kirke vi alle har å tjene, er med til å gi også denne bok av ham et særskilt verd.

Den tar ellers sikte på *mer* enn konfirmantsamværene. Den behandler, forståelsesfullt og praktisk, prestens forhold til skolen, og har dessuten en, riktignok meget knapp, formell undervisningslære.

---

[1]) *Kristentro og kristenliv.* 92 sider. O. Norli.

Vi kan sikkert få god hjelp av Holsviks bok også ved det prakt. teol. seminar.

S. Bretteville Jensen.

Den kristna etikens grundmoment. Med särskild hänsyn till Barthianismens etiska linjer. Ett forsøk till orientering. Av *Albin Holm.* Lund 1931. C. W. K.Gleerups forlag. 76 sider.

Barths åndelige innsats er stor. Det er noget uimotståelig ved ham og hans meningsfellers arbeider. Det er virkelighet i bøkene, selv der hvor alt synes satt på skruer og det er nød og kamp. Fordi dette merkes, må en ta stilling til disse teologer .

Holm gir dem meget rett i fremhevelsen av Gud på menneskets bekostning, men han mener, og det med rette, at efter bibelsk syn *er* de som tror, blitt Guds barn. De lever hos ham og i ham. Dette syn mildner dragene i synet på etikken, menneskenes moralske liv her nede. Dette liv blir ikke helt likegyldig, det blir ikke uten betydning i Guds plan med verden. Verden er, tross alt det onde som er i den, Guds verden, og vi skal den tid vi er i den utføre vårt hverv med pliktens interesse og kjærlighetens varme.

Den kolde kalvinske fjellskygge ligger over det barthianske kristenliv. — Solen fra Gud lyser og varmer også i *denne* verden; derfor er det lysets varme og glans over kristenliv her. Albin Holm redegjør for dette syn, mens han samtidig er ridderlig rettferdig mot dem han vil gjendrive og gir dem hvad de bør ha.

Johannes Knutzen.

Redaktørens adresse: Tromsø.
Redaksjonssekretæren, Universitetsstipendiat *Sverre Steen:* Gyldenløvesgt. 18II Oslo